

1640

KANSALLISKIRJASTO

1/2016

KIRJASTON PALUU

s. 14 Rouva Jenni Haukion avajaispuhe / s. 5 Kirjaston palvelut uudistuivat / s. 36 Georg Henrik von Wrightin satavuotisnäyttely

SISÄLLYS

1/2016

- 1**
Pääkirjoitus: Kaupungin kaunein konservointi
- 2**
Den vackraste restaureringen i staden
Kai Ekholm
- 3**
Ajankohtaista
- 4**
Minun Kansalliskirjastoni: Jukka Viikilä
Kirsi Aho
- 5**
Kansalliskirjaston uusi palvelukonsepti
ennakoi asiakkaiden toiveita
Jussi Omaheimo
- 8**
Vuosisatamme verkkoon! -kampanja tukee
kulttuuriperinnön säilyttämistä
Kristiina Hildén
- 10**
Martat edelläkävijöinä talouden kiertoajattelussa
Sinikka Salo
- 12**
TEEMA
Kirjaston paluu
- 14**
Tasavallan presidentin puolison puhe
Kansalliskirjaston avajaisissa
Jenni Haukio
- 19**
Kansalliskirjaston avajaiset yleisölle
1. maaliskuuta 2016
- 24**
Peruskorjaus kuvina
Kati Winterhalter
- 32**
Kirjaseikkailuja – Kansalliskirjaston
375-vuotisjuhlanäyttely Galleriassa
Inkeri Pitkäranta
- 36**
Sata vuotta Georg Henrik von Wrightin
syntymästä – näyttely Ajatus ja julistus
Rotundassa
Risto Viikko
- 40**
Mikä oli hakkapeliittojen rooli Strahovin
luostarin kirjaston ryöstössä Prahassa
vuonna 1648?
Mika Hakkarainen
- 44**
Kirjastossa tapahtuu
- 48**
Näyttelyt ja tapahtumat

KAI EKHOLM

Ylikirjastonhoitaja, professori

Kaupungin kaunein konservointi

Missä onkaan kaupungin keskusta, mediassa kysytään joskus. Meille yliopistolaisille se on itsestäänselvyys.

Senaatin, Tuomiokirkon ja yliopiston muodostama kolmiyhteys on kansakunnan henkinen ydin.

Matti Klinge kuvaa, miten Tuomiokirkon ja Kansalliskirjaston rakennukset toreineen rakennettiin monumentaalisiksi, jotta Helsinkiä pääkaupunkina ”ei voinut peruuttaa”. Se peruuttamattomuus näkyy upealla tavalla Engelin kupolisalissa.

Engelin kauneimmaksi rakennukseksi mainittu Kansalliskirjasto on arkkitehtoninen helmi.

Se on yhdistänyt monia kävijäsukupolvia, akateemisia tutkijoita ja sivistyksen suosijoita.

Tästä salista Mika Waltari on hakenut luettavaa, sotasyllisille on viety selliin kirjallisuutta ja 1960-luvulla kupolisalissa kilpailivat Otavan ja WSOY:n tietosanakirjajoukkueet. Kongressin kirjaston väistynyt johtaja James Billington teki täällä väitöskirjansa. Jokainen muistaa edelleen pöydän, jossa on joskus istunut.

Jörn Donner kertoi televisiokameroille luoneensa täällä myös suhteita vastakkaiseen sukupuoleen.

Asiakkaamme Ruth Kaila totesi muutama vuosi sitten: ”Näinä käsittämättömän materialismin aikoina jokainen paikka, mistä vielä voi löytää viisautta ja henkisyttä sekä muutakin kuin oman edun tavoittelua, on kultaakin kalliimpi.”

Kun nyt saamme ihailla Kansalliskirjaston konservoinnin huoliteltua jälkeä, haluan kiittää jokaista työhön osallistunutta hallintopäälliköstä yliopiston kiinteistötoimistoon, arkkitehtejä, konservoijia ja niitä monia työntekijöitä, yhteensä toistasataa, jotka ovat työn tehneet. Kiitos siitä!

Engelin helmi tuottaa ylpeyttä ja iloa monille sukupolville. Tervetuloa katsomaan.

JK Kansalliskirjaston vuotuispalvelut jokainen kansalainen saa pullakahvin hinnalla, viidellä eurolla per asiakas. Nauttikaamme tästä!

KAI EKHOLM

Överbibliotekarie, professor

Svensk översättning:
Regina Sandström

Den vackraste restaureringen i staden

Medierna frågar ibland var stadens centrum egentligen är. För oss vid universitetet är det en självklarhet.

Den treenighet som bildas av Senatstorget, Domkyrkan och universitetet är nationens andliga centrum.

Matti Klinge beskriver hur Domkyrkans och Nationalbibliotekets byggnader och torg gjordes monumentala för att Helsingfors status som huvudstad inte skulle gå att återkalla. Den oåterkalleligheten kommer till uttryck på ett imponerande sätt i Engels kupolsal.

Nationalbiblioteket, som ofta anses vara Engels vackraste byggnad, är en arkitektonisk pärla.

Den har sammanfört många generationer av besökare, forskare och vänner av bildning.

Från kupolsalen har såväl Mika Waltari som de krigsansvariga i sina fängelseceller fått sin lektyr. På 1960talet tävlade Otavas och WSOY:s uppslagsverksteam här och före detta chefsbibliotekarien för kongressbiblioteket James Billington skrev sin doktorsavhandling i salen. Alla minns fortfarande det bord de har suttit vid.

Jörn Donner berättade för tv-kamerorna att han har inlett relationer till det motsatta könet här.

Ruth Kaila, kund i biblioteket, konstaterade för några år sedan: ”I dessa ofattbart materialistiska tider är varje plats guld värd där man fortfarande kan finna visdom och andlighet och annat än strävan efter egoistiska fördelar”.

När vi nu kan beundra det konstfärdiga resultatet av restaureringen vill jag tacka alla som har deltagit, från förvaltningschefen till universitetets fastighetsservice, arkitekterna, konservatorerna och de mer än hundra arbetstagare som har deltagit i arbetet. Tack till er alla!

Många generationer kan också i fortsättningen vara stolta och glädja sig över Engels pärla. Välkommen!

PS Var och en kan ta del av Nationalbibliotekets tjänster för priset av en kopp kaffe och en bulle, fem euro per kund. Låt oss dra nytta av det!

Finna.fi avasi ennätysmäärän suomalaista kulttuuridataa

Helmikuun 3. päivä julkaistiin Finna.fi -palvelun avoin rajapinta api.finna.fi. Rajapinnan kautta kuka tahansa saa käyttöönsä liki 9 miljoonan aineiston kuvailutiedot. Lisäksi Finnassa on uusi hakuominaisuus, jolla saa esiin yli 200 000 avoimesti lisensoitua kuvaa suomalaisesta kulttuuriperinnöstä. Kyseessä on kaikkien aikojen suurin suomalaisen kulttuuridatan avaus.

”Avoimen rajapinnan kautta Finnassa olevia aineistotietoja voidaan hyödyntää uusilla, kekseliäillä tavoilla. Nyt esimerkiksi Finnasta löytyviä muokattavia ja kaupalliseen käyttöön sopivia kuvia on jo paljon ja niitä saa tuotua helposti muihin sovelluksiin, olivatpa ne sitten pelejä, oppimisolus- toja tai sukututkijoiden työvälineitä. Odotamme mielenkiinnolla erilaisia uusia näkökulmia Finnan aineistojen hyödyntämiselle”, kertoo Finnan kehittämispäällikkö Erkki Tolonen.

Finna on suomalaisten arkistojen, kirjastojen ja museoiden yhteistyön tulos. Eri organisaatioiden aineistoja kokoavan Finna.fi:n monipuolisiin aineistoihin kuuluu muun muassa valokuvia, taideteoksia, kir-

joja, lehtiä, artikkeleita, karttoja, esineitä, äänitteitä, nuotteja ja videoita.

Avoimesti lisensoitujen kuvien joukosta löytyy lukuisia kiinnostavia kokonaisuuksia, kuten valokuvia Helsingin olympialaisista, lapsuuden historiaa valottavia leikkikalukokoelmia, visuaalista materiaalia suomalaisista saunoista ja saunakulttuurista, kirkkotaidetta ja runsaasti sota- historiaan liittyvää kuva-aineistoa.

Finna.fi:n kuvailutiedot avataan vapaan käytön mahdollistavalla CC0 Yleismaailmallisella Public Domain -lausumalla. Kuvallisia aineistoja voi käyttää erilaisten Creative Commons -lisenssien ehdoin.

Finna on osa opetus- ja kulttuuriministeriön Kansallinen digitaalinen kirjasto -hanketta. Finnan ylläpidosta ja kehittämisestä vastaa Kansalliskirjasto yhdessä yhteistyökumppaneiden kanssa.

*Lisätietoja Finnasta:
kehittämispäällikkö Erkki Tolonen,
Kansalliskirjasto
erkki.tolonen@helsinki.fi*

FINNA-PALVELU RIKKOI KÄYNTIENNÄTYKSET VUONNA 2015

Finna-verkkopalvelussa vierailtiin vuoden 2015 aikana yli 2,7 miljoonaa kertaa. Palvelun käyttö kasvoi vuoteen 2014 verrattuna ennätyselliset 125 prosenttia.

Palvelu laajentui vuoden 2015 aikana merkittävästi, kun aineistoja tarjoavien organisaatioiden määrä kasvoi 54:stä 106 arkistoon, museoon ja kirjastoon.

Verkkopalvelu koostuu yhteisestä Finna.fi-palvelusta, joka kokoaa kaikki aineistot samaan hakuun. Sen lisäksi muun muassa yleisillä ja korkeakoulu- kirjastoilla on kokonaan omia näkymiään. Organisaatioiden omien näkymien määrä kasvoi 20 kappaleella, ja niitä oli vuoden 2015 lopussa yhteensä 33.

Käyttäjät vierailivat Finna.fi-palvelussa vuoden aikana yli 800 000 kertaa ja muissa näkymissä kaikkiaan 1,9 miljoonaa kertaa. Käyntien pituus kasvoi yli 50 prosenttia vuoteen 2014 verrattuna, ja tehtyjen hakujen määrä kaksinkertaistui.

FENNO-UGRICAN KÄYTTÄJÄKUNTA LAAJENI

Tammikuussa 2016 Fenno-Ugrica-casta ladattiin yli 55 000 tiedostoa. Se on kokoelman uusi kuukausittainen käyttäjäennätys. Digitoiduista aineistoista ainoastaan Mikkelin ylläpitämä sanomalehtikokoelma ja Doriassa olevat pienpainatteet tavoittivat laajemman yleisön.

Venäjältä tulleiden vierailujen määrä kasvoi tarkastelujaksolla vuoden 2015 keskiarvoon nähden muutamalla prosentilla. Kokoelman käyttö lisääntyi erityisesti sukukieli- alueiden pienemmillä paikkakunnilla, kuten Verhnjaja Pyšmassa, Surgutissa, Ižmassa, Kudymkarissa, Jusvassa, Glazovissa, Sarapulissa ja Petšorassa. Joulu-tammikuussa kokoelmaan kuvailtiin paljon sekä komin- että udmurtinkielisiä alueellisia sanomalehtiä ja aktiivisella viestinnällä venäjänkielisessä sosiaalises- sassa mediassa <http://vk.com/fennougrica> onnistuttiin kiinnittämään käyttäjien huomiota myös syrjäisemmillä sukukielialueilla.

Aineistot ovat vapaasti luettavissa Fenno-Ugrica-kokoelmassa fennougrica.kansalliskirjasto.fi

Sukukielten digitointiprojektia rahoittaa Koneen säätiö.

*Lisätiedot:
Projektipäällikkö Jussi-Pekka Hakkarainen, Kansalliskirjasto
jussi.pekka.hakkarainen@kansalliskirjasto.fi*

KANSALLIS-
KIRJASTON Uudet
VERKKOSIVUT ON
AVATTU! TERVETULOA
TUTUSTUMAAN
[WWW.KANSALLIS-
KIRJASTO.FI](http://WWW.KANSALLIS-
KIRJASTO.FI)

Kirjailija Jukka Viikilä: Minun Engelini

Runoilija ja dramaturgi Jukka Viikilän esikoisromaanissa *Akvarelleja Engelin kaupungista* (Gummerus 2016) eläydytään fiktiivisin keinoin Carl Ludvig Engelin (1778–1840) ajatusmaailmaan. Romaania ylistettiin helmikuussa Helsingin Sanomissa ja se nousi Akateemisen kirjakaupan myydyimpien kaunokirjojen listalle.

TEKSTI: KIRSI AHO
KUVA: SUVI KINGSLEY

Mistä sait ajatuksen kirjoittaa juuri Engelistä, Helsingin empirekustan arkkitehdistä?

Yleisradio tilasi minulta Engeliä käsittelevän kuunnelman Helsin-

gin 200-vuotisjuhlien kunniaksi muutama vuosi sitten. Työ oli niin kiehtova, että se jäi pyörimään mieleeni. Kyseessä on arkkitehti, joka tulee Helsinkiin ikään kuin

keikkatyöhön eikä oikein viihdy täällä. Hän lupaa perheelleen, että työssä kuluu korkeintaan kuusi vuotta. Loppujen lopuksi Engel tuli haudatuksi Helsinkiin 24 vuotta täällä asuttuaan.

Mikä oli tärkein lähdeaineistosi kirjaa tehdessäsi?

Engeliltä jäänyt kirjekokoelma, joka on ainoa olemassa oleva lähde Engelin persoonaan.

Miten berliiniläinen Engel tuli päätyneeksi siihen aikaan pieneen ja takapajuiseen puu-Helsinkiin?

Hänellä oli vaimo, lapsia ja paljon velkaa. Saksassa tärkeimmät rakennusten suunnittelutyöt annettiin Napoleonin sotien veteraaneille. Engel työskenteli ensin Tallinnassa neljä vuotta. Sitten hän tutustui suomalaiseseen Johan Albrecht Ehrenströmiin (1762–1847), joka suunnitelti uuden ruutuasemakaavan Helsinkiin. Sitä kautta Engel sai töitä Helsingin suunnittelijana. Suunnitelmat hyväksyttiin keisarilla,

mutta Engel sai ainutlaatuisen tilaisuuden toteuttaa näkemystään ja se tietoenkin houkutti häntä jäämään, vaikka hän inhosi pohjoisen kylmyyttä ja tuulta. Vapaa-ajallaan hän suunnittelikin uuneja, joista kirjoitti saksalaisiin lehtiin!

Kirjasi sivulla 129 fiktiivinen Engel kirjoittaa päiväkirjaansa tammikuun 2. päivänä vuonna 1829 näin:

Työtä on riittävästi, jotta elämä tuntuisi kevyeltä, niin täytetyltä, ettei perimmäisille kysymyksille jää aikaa. Siksi kai ihmiset niin paljon työskentelevätkin. On hienoa piirtää kirjastoa, rakennusta viisauden suojaamiseksi. Kirjasto nousee kirkon länsipuolelle. Jos kirkon kautta saamme yhteyden Jumalan viisauteen, kirjasto ohjaa meidät viisaisten ihmisten puoleen. Harmi vain, että tulipalo vei koko Turun kokoelman ja ainoastaan lainassa olleet tuhatkunta nidettä säästyivät. Tässäkin asiassa Helsinki tekee kaiken alusta pitäen. Vaikuttaisi siltä, että työstä on tulossa yksi kauneimmistani. Uljaan kirkon vieressä sen eleganssin löytää vain ihminen, jolla on kyky katsoa. Näinhän on kaikkein hienoimpien asioiden laita muutenkin. Aleksanterin yliopiston piirustukset jätin tänään tarkastettavaksi.

Millainen ihminen Engel mielestäsi oli?

Ihmisenä hänestä sai kirjeiden perusteella melko pikkutarkan ja herkkähipiäisen kuvan. Työssään hän oli hyvin kunnianhimoinen ja ankara. Hän uskoi vakaasti antiikin kauneusihanteisiin ja toteutti niitä suunnitelmissaan aika yksioikoisesti. Mutta hänen näkemyksensä mukaisen arkkitehtuurin arvo on säilynyt. Monet asiat ovat kuitenkin nykyään aivan erilaisia kuin miten Engel ne aikoinaan ajatteli.

JOHANN CARL LUDWIG ENGEL

Johann Carl Ludwig Engel syntyi 3. heinäkuuta 1778 Berliinissä. Hän oli saksalainen arkkitehti, joka työskenteli vuodesta 1815 Suomessa ja myös kuoli täällä 14. toukokuuta 1840. Intendentinkonttorin johtajaksi päästyään Engel ryhtyi suunnittelemaan perheelleen omaa taloa. Se valmistui vuonna 1828 Bulevardille, joka oli muodostunut Helsingin yläluokan suosimaksi asuinalueeksi. Bulevardi 18:ssa sijainnut puinen empiretalo oli aikansa helsinkiläisellä mittapuulla ylellinen: siinä oli sali, ruokasali, vieraiden vastaanottohuone, Engelin työhuone, isäntäväen makuuhuoneet sekä keittiö ja palvelusväen tilat. Taloa ympäröi suuri puutarha, jonka hoitamiseen Engel keskittyi erityisellä innolla. Taloutta hoiti suuri palveluskunta. Engelin talo sijaitsi alkuperäisellä paikallaan vuoteen 1883 asti, jolloin se purettiin ruotsinkielisen tyttölyseon koulurakennuksen tieltä.

Engelin arkkitehtuuri edusti uusklassista empiretyyliä. Engel loi pääkaupungiksi korotetulle Helsingille monumentaalikeskustan ja toimi koko suomalaisen rakennustaiteen suunnannäyttäjänä 1800-luvun alkupuoliskolla.

Preussilaissyntyinen Engel työskenteli Berliinissä, Tallinnassa ja Pietarissa ennen siirtymistään Suomen suuriruhtinaskuntaan. Hän sai ensin Helsingin uudelleenrakennuskomitean arkkitehtinä ja myöhemmin Intendentinkonttorin johtajana laajan vaikutusvallan ja ainutlaatuiset mahdollisuudet toteuttaa arkkitehtonisia visioitaan. Engelin päätyö Helsingissä on Senaatin torin empiremiljö, johon kuuluvat Helsingin tuomiokirkko, Valtioneuvoston linna, Helsingin yliopiston päärakennus ja Kansalliskirjasto. Hän suunnitteli myös runsaasti kirkkoja ja julkisia rakennuksia eri puolille Suomea sekä piirsi useiden kaupunkien, kuten Turun ja Porvoon ruutuasemakaavat.

Esimerkiksi Tuomiokirkkoon hän ei suunnitellut alun perin lainkaan portaita, joilla ihmiset nykyään kesäisin istuskelevat rennosti. Engelin monen ankan ja kuivankin

työn joukossa Kansalliskirjasto on poikkeuksellisen elegantti rakennus. Hän oli itsekin tyytyväinen erityisesti kirjaston sisätilojen suunnitelmiin.

Kansalliskirjaston uusi palvelukonsepti ennakoi asiakkaiden tarpeita

TEKSTI: JUSSI OMAHEIMO

PALVELUKONSEPTIN SEURAAMUKSIA

- Asiakas saa enemmän digitaalisen aineiston käyttöön verkkojen kautta
- Asiakas voi tilata kaikki aineistot ja palvelut verkkojen kautta
- Asiakas saa aina vastauksen yhteydenottoonsa vuorokauden sisällä
- Tilattu aineisto tai palvelu on valmiina kun asiakas saapuu
- Uudistetut tilat ovat tehokkaammat ja toimivammat
- Kotilainattavia aineistoja on enemmän esillä jo avokokoelmissa
- Vapaakappalepäätteitä ja mikrofilmiskannereita on enemmän käytettävissä
- Itsepalvelu toimii uusilla RFID-laitteilla
- Palvelujen aukioloaikoja on yhtenäistetty

Asiakkaat ovat aina halunneet saada haluamansa helposti. Nykyään palvelujen suunnitteluun on tarjolla kokonaisvaltaisia tapoja muovata ja ideoida palveluita sekä aktiivisesti ja oma-aloitteisesti hahmottaa tarjottujen palveluiden kokonaisuutta.

Palvelukonseptilla tarkoitetaan palveluja tarjoavan organisaation sisäistä näkemystä niistä periaatteista joiden mukaan palveluja kehitetään ja minkälaisen kokonaisuuden ne muodostavat. Palvelukonseptin on tarkoitus ratkaista erot käyttäjien tarpeiden ja palvelun tarjoajan päämäärien välillä. Lopputuloksena on palvelupolku, joka ottaa huomioon sen, kuinka kirjasto sujahtaa käyttäjänsä arkeen. Hyvin tehty palvelumuotoilu ottaa huomioon asiakkaiden sellaisetkin tarpeet, joista asiakkaat itse eivät välttämättä ole edes tietoisia. Kyseessä on aktiivisempi tapa lähestyä kehittämistyötä: ei vain kysyä asiakkailta palautetta vaan ennakoida sitä.

Kansalliskirjaston humanistisen opetuksen ja tutkimuksen palveluiden palvelukonseptissa on kolme tavoitetta:

- 1 Palvelut ovat verkossa.
- 2 Kirjasto on tutkijan omatoimisen työskentely-ympäristö.
- 3 Tutkijayhteisöihin verkostoituminen.

Asiakkaan kirjastopolun kannalta keskeistä on jakaa palvelut siihen mitä voi tehdä ennen kirjastoon tulemistä, esimerkiksi kotoa tai verkosta, ja siihen mitä voi tehdä kirjastossa. Jo ennen kirjastoon saapumista pitäisi voida hoitaa aineistojen löytymiseen, tilaamiseen sekä laitteiden ja tilojen varaamiseen liittyvät asiat. Kirjastotiloissa

keskeistä on aineistoon tutustumisen sekä itsepalvelulainaanamisen ja -palauttamisen sujuvuus. Neuvonta kohdentuu etenkin näihin konseptin mukaisiin toimiin.

Yksi palvelutuokioiden jo aiemmin tunnistetuista ongelmista, palvelumuotoilukielellä kirjaston palvelun pullonkauloista, on ollut yhteydenoton hankaluus. Verkkosivuilla on jaossa ollut palveluosoitteita, henkilöiden yhteystietoja sekä hyvin erilaisia nimityksiä erilaisille palveluille. Kirjastoslangitakaan ei palveluiden kuvaamisessa ole aina vältytty. Vuoden 2016 aikana Kansalliskirjastossa uusitaan verkkosivut sekä siirrytään käsittelemään asiakasyhteydenotot yhdessä järjestelmässä. Tämä vähentää asiakkaan yhteydenottokanavien moninaisuutta, yhdenmukaisistaa vastauksia sekä mahdollistaa viestien nopean sisäisen delegoinnin. Palvelukontakti yksinkertaistuu myös uusilla aiempaa yhdenmukaisemmillä palveluajoilla ja palvelulupauksilla.

Mukana laaja-alaisessa palveluiden muutoksessa ovat siis olleet viime vuosien tilamuutokset, etenkin Engel-hanke, tiedekokoelmien siirtyminen RFID-tunnisteisiin, paikallispalveluiden uudet toimitatavat sekä verkkopalveluiden uudistukset, esimerkiksi kansalliskirjasto.finna.fi sekä verkkosivu-uudistus. Palvelukonsepti keskittyy varmistamaan jatkossa entistä paremmin, että paikallis- ja verkkopalvelut tukevat toisiaan ja muodostavat asiakkaan tarpeet tyydyttävän kokonaisuuden.

Kirjoittaja on kirjastonhoitaja Kansalliskirjaston tutkimuskirjastopalveluissa.

Vuosisatamme verkkoon! -kampanja tukee kulttuuriperinnön säilyttämistä jälkipolville

TEKSTI: KRISTIINA HILDÉN

KIRJALLINEN KULTTUURI- PERINTÖ DIGITAALISENA KAIKILLE

Kansalliskirjasto on käynnistänyt Suomen itsenäisyyden juhluvoiton kunniaksi laajan digitointiohjelman ”Suomen historian verkkokirjaston” rakentamiseksi. Kirjasto on jo luonut pohjaa tähän, mutta aineiston määrää, aihepiirejä ja ajallista ulottuvuutta tulee laajentaa huomattavasti historian tutkimusta ja harrastamista varten.

Kirjaston tavoitteena on monipuolinen kokonaisuus, jossa tuodaan esiin suomalaisen yhteiskunnan ja hyvinvoinnin rakentamista, kulttuurielämää ja historian käännekohtia: sanomalehtiä, aikakauslehtiä, kriisiaikoihin liittyviä asiakirjoja, kaunokirjallisuutta, karttoja, nuottijulkaisuja sekä vanhinta ja harvinaisinta suomalaista kirjallisuutta. Digitaalisen datan hyödyntämismahdollisuudet ja digitaalinen humanistinen tutkimus lisäävät näiden kokoelmien merkitystä.

Kokoelmat tulevat osaksi Finnahakupalvelua, jossa kaikki kansalliset muistiorganisaatiot ovat mukana. Kokonaisuus tarjotaan niin tutkijoiden kuin harrastajienkin käyttöön temaattisesti ja ajallisesti jäsenneltynä näkyminä.

Presidentti Sauli Niinistö ja rouva Jenni Haukio ovat ystävällisesti suostuneet digitointihankkeen suojelijoiksi.

KAMPANJA KIRJASTON RAKENTAMISEKSI

Hanke etenee kirjaston perusrahoituksen ja muun OKM:n rahoituksen turvin, mutta lisäksi tarvitaan yksityistä täydentävää rahoitusta. Poliisihallitus on myöntänyt Helsingin yliopistolle rahankeruuluvan verkkokirjaston varainhankintakampanjaa varten vuosille 2015–2019.

Vuonna 2015 käynnistettiin niin kutsuttu hiljainen kampanja, jossa rahoituskohteita on tarjottu räätälöidysti yrityksille ja muille yhteisöille. Maaliskuussa 2016 käynnistetään Vuosisatamme verkkoon! -kampanjan yleisölle suunnattu osuus, jossa vedotaan kaikkiin kulttuuriperinnöstä kiinnostuneisiin kansalaisiin lahjoitusten saamiseksi.

Tämän kampanjan avasi rouva Jenni Haukio Kansalliskirjaston peruskorjatun osan avajaistilaisuudessa 1. maaliskuuta 2016.

VALTAKUNNALLINEN SUOMI 100 -OHJELMA

Kansalliskirjasto on partnerina myös valtakunnallisessa itsenäisyyden juhluvoiton ohjelmassa. Kirjaston osuus liittyy Yleisradion laajaan kirjallisuusohjelmaan ”Kirjojen Suomi”, jonka ytimenä ovat kultakin itsenäisyyden vuodelta valitut kirjat. Kirjasto digitoi ohjelman teokset ja pyrkii yhteistyössä Sanasto ry:n kanssa saamaan myös teki-jänoikeuden alaiset teokset yleisön saataville vuoden ajaksi sekä mak-

NÄIN VOIT OSALLISTUA

Lahjoita verkkopankissa:

Tee lahjoitus Helsingin yliopiston rahastojen tilille Nordea FI32 157230 000 30072. Yli 500 euron lahjoituksista kirjoitamme lahjakirjan.

Kirjoita kohtaan ”Viesti” halutessasi lahjoituksen kohde. Merkitse viestiksi ”Suomi 100”, mikäli lahjoitukseksi kohdistuu Vuosisatamme verkkoon -kampanjaan.

Tee online-lahjoitus

- 1 Siirry Helsingin yliopiston rahastojen online-lahjoitus-sivulle:
- 2 <https://onlinedonation.helsinki.fi/Onlinedonation/>
- 3 Täytä lomake ja valitse kohdassa ”Lahjoitus. Lahjoituskohde”
- 4 Rahastolahjoitukset ja kohdassa ”Rahasto” Kansalliskirjaston kulttuuriperintörahoitus.
- 5 Kirjoita kohtaan ”Viesti” halutessasi lahjoituksen kohde. Kirjoita viestiksi Suomi 100, mikäli haluat kohdentaa lahjoitukseksi Vuosisatamme verkkoon -kampanjaan.

Kiitämme kiinnostuksestasi kulttuuriperintöä kohtaan!

Lue lisää

https://www.kansalliskirjasto.fi/sites/default/files/atoms/files/Esite_Vuosisatamme-Verkkoon.pdf

samaan teosten oikeudenomistajille asianmukaiset korvaukset. Neuvottelut osapuolten kesken ovat parhaillaan käynnissä.

Emäntälehti

Martta-yhdistyksen äänenkannattaja.

Ilmestyy Helsingissä
jokaisena kuukauden
alkupäivinä.

Toimituspaikka:
Aili Niissinen, vastaava:
Fanny Huht.

Ilman kukaan maksu. 4 mk
... postilla 30 postia ...
... postilla 25 postia ...

N:o 0. Heinäkuu. 1902.

Lukijalle.

Jos »Emäntälehti» saapi asianomaisen luvun, niin ilmestyy se vuoden 1902:n alusta jokaisen kuukauden alkupäivinä sen kokoisena kuin tämä näytösnumero osoittaa. Emäntälehdelle ovat nyt jo saunassa luvut: rouva Alma Forsten, neiti Maikki Friberg, rouva Heddi Gebhard, neiti Lucina Hagman, rouva Sigrid Heistericus, rouva Aili Trygg-Helenius, rouva Maria Nyström, neiti Lilli Länas y. m.

Selvitystä.

Jälleen uusi sanomalehti! Niitäkin on jo ennestään niin monta. Millä ne tulevat toimeen? Millä ne elävät? Kuka niitä kaikkia jaksaa tilata!

Martta-yhdistys, joka tämän lehden on perustanut, toimii kansan seassa. Tähän asti on se lähettäjien ja kirjosten avulla koettanut levittää yksinkertaisia neuvoja ja käytännöllisiä, elämää koskevia ohjeita kansan sekaan. Mutta koska aine on niin tarvetta saava, lähettäjien saanti niin kovin riukan ja kirjojen levittämisen niin yksi-

Husmodern

Organ för Föreningen Martha.

Utömmar i Hög-
skolan i Helsingfors.
af brödet vid skolan.

Redaktion:
Fanny Huht, ansvarig:
Aili Niissinen.

Pris: för best 1 mk
... för 4 30 posten ...
... för 25 posten ...

N:o 0. Juli. 1902.

Till Läsaren!

Om »Husmodern» erhåller vederbörligt stöd, ut-

Kansalliskirjasto digitoi keskeistä suomalaista kulttuuriperintöä – yhtä lailla arjen historiaa kuin korkeakulttuuria, tieteen ja taiteen saavutuksia. Naisliike ja naisjärjestöt ovat tärkeä osa yhteiskunnan, tasa-arvon ja hyvinvoinnin kehittämistä. Niinpä kirjastolla on ollut kunnia saada yhteistyökumppaneikseen kaksi merkittävää järjestöä, Marttaliitto ja Finlands Svenska Marthaförbund, tämän perinnön vaalimiseksi. Arjesta selviäminen, järkiperäinen taloudenpito, neuvokkaat työmenetelmät, hyvä ruoka, lähimmaisista huolehtiminen ja luonnon suojeleminen ovat välttämättömiä elämän säilyttämiseksi, ja tässä martat ovat yli sadan vuoden ajan näyttäneet esimerkkiä kaikille.

Kumpikin järjestö on perustettu vuonna 1899, ja ”äänenkannattajat” *Emäntälehti* ja *Husmodern* alkoivat ilmestyä vuonna 1902. Yhteistyöllä halutaan saattaa näiden järjestöjen tuottamaa arvokasta, yhä ajankohasta aineistoa verkkoon kaikkien tutkittavaksi. Liitot perustivat syksyllä 2015 tätä tarkoitusta varten yhteisesti nimikkorahaston Helsingin yliopiston rahastojen yhteyteen osaksi Kansalliskirjaston kulttuuri-perintörahastoa. Rahaston nimi on suomeksi Martat – Martha -rahasto, ruotsiksi Fonden Martat – Martha.

TAVOITTEET

Kansalliskirjaston tavoitteena on digitoida Marttaliiton ja Marthaförbundetin historiallista, painettua aineistoa vuoteen 1944 asti. Aineistoon kuuluu muun muassa keittokirjoja, talousoppaita ja muita opaskirjasia, vuosikertomuksia ja pienpainatteita. Tähän mennessä ai-

Vuosisatamme verkkoon – Marttojen mukana arjessa

TEKSTI: KRISTIINA HILDÉN

neistosta on digitoitu *Emäntälehti* sekä *Husmodern*-lehti vuoteen 1944 asti. Kirjasto hankkii oikeudet myös mahdollisen tekijänoikeudellisen aineiston esittämiseen verkossa. Digitoitu aineisto esitetään Finna-asiakasliittymässä, joka linkitetään järjestöjen omille verkkosivuille.

Marttojen tavoitteena on tehdä tunnetuksi Kansalliskirjaston yleishyödyllisten järjestöjen julkaisujen säilytystehtävää ja pyrkimyksiä sekä auttaa Kansalliskirjastoa Marttojen nimikkorahaston varainhankinnassa, jotta mahdollisimman suuri osa järjestöjen aineistosta saataisiin digitoitua.

Yhteistyö on luonteeltaan viestinnällistä, ja se perustuu organisaatioiden yhteisiksi todettuihin arvoihin, joita ovat esimerkiksi aineettoman kulttuuriperinnön vaaliminen ja pitkä historia yhteiskunnallisena toimijana.

Marttojen lehtiin ja sosiaaliseen mediaan tuotetaan yhteisesti artikkeleita ja videoita, joissa kerrotaan kirjaston kokoelmista, historiasta sekä valaistaan digitointi- ja konservointityötä. Kansalliskirjasto-lehdessä esitellään vastavuoroisesti yhteistyökumppaneiden aineistoa, historiaa ja toimintaa.

Yhteistyö on käynnistynyt syksyllä 2015 ja jatkuu vuosien 2016 ja 2017 ajan. Kansalliskirjasto kiittää hyvin käynnistyneestä yhteistyöstä toiminnanjohtaja Marianne Heikkilää ja varatoiminnanjohtaja Asta Kuosmasta Marttaliitosta sekä toiminnanjohtaja Frida Nylundia ja kehitysjohtaja Mikaela Groopia Martahförbundetistä.

Kirjoittaja on erityisasiantuntija Kansalliskirjastossa.

Marttojen talousoppaat ja säästövinkit – resurssiviisautta kiertotalouden käyttöön

TEKSTI: **SINIKKA SALO**

Puutarhanhoidon, ruoanlaiton ja kodinhoidon lisäksi Martat alkoivat 1930-luvulla neuvoa ja opastaa naisia kodin taloudenpidossa. Perheenemäntiä haluttiin ohjata järkevään taloudelliseen ajatteluun, sillä ”epätaloudellinen elämäntapa ja hyödytön kulutus missä muodossa tahansa on kotien onnen ja hyvinvoinnin tuholainen” (*Emäntälehti* 5, 1939).

Talousneuvontaan panostettiin pitämällä maalaisemännän kirjan-

pitokursseja, ja piiriliitot alkoivat kirjanpidon neuvonnan maalaistaloissa vuonna 1933. Martoille pidettiin myös ruokatalousbudjettikursseja, joissa käsiteltiin sekä rahattä ravintoainelaskelmia. Laskelmien perusteella saatiin tietää esimerkiksi millainen ruoan koostumus oli ja mitä se maksoi, mitä perheen vaatevarasto tuli maksamaan, ja missä siis voitaisiin säästää. Myös puutarhataloutta seurattiin sen selvittämiseksi, mitä oli edullisinta viljellä. Jopa perheenemännän ajankäyttöä seurattiin ja tutkittiin väitöskirjaksi asti (www.martat.fi). Talous oli valittu toiminnan vuosi-teemaksi vuonna 1940, mutta sodan syytyttyä erityisteemat vaihtuivat ja tilalle tuli pitkäksi aikaa sodan jälkeenkin pulantorjuntaan liittyvät teemat. Toki suurelta osin tuolloinkin oli kyse talousasioista. Niukuuden oloissa neuvonnassa koros-

tettiin omavaraisuutta, mikä oli myös luontevaa agraari-Suomessa.

Marttojen neuvontatyö ei ollut pelkästään neuvoja, vaan todella mietittiin, miten neuvot saadaan myös käytännöksi. Aivan upea innovaatio tässä oli kilpailut. Ne järjestettiin systemaattisesti ja perusteellisesti suunnitellen. Martta ei olisi ollut martta ja neuvonnan ammattilainen ellei kilpailujen järjestämisestäkin olisi järjestetty neuvontaa. Marttaliiton kirjasen 100 kilpailua kotitaloudessa (N:o 7 vuodelta 1935) esipuheessa todetaan: ”Kotitaloudelliset kilpailut ovat viime vuosina saavuttaneet yhä suurempaa suosiota. Ilmiö on ilahduttava. Neuvontatyössä se tietää suorastaan työn keskittymistä ja syventymistä. Sen takia on käynyt välttämättömäksi laatia yhteinen kotitalouskilpailuopas kilpailujen yhtenäistämisen vuoksi.”

TIUKAT NEUVOT JA ARVIOINTIKRITEERIT

Tuntuu, että aivan kaikesta kodinhoitoon liittyvästä järjestettiin kilpailuja – sekä vaativampia, raportointiin perustuvia pitkäkestoisia kilpailuja että lyhyitä työtehomittauksia.

Otan esimerkiksi kodin taloutta koskevat kilpailut, joilla perheenäitejä pyrittiin kannustamaan järkevään taloudenpitoon. Oppaassa valistetaan, että kodin taloutta koskevat kilpailut, jotka olivat kestoltaan puolesta vuodesta kahteen, ovat taloudellisiin laskelmiin perustuvia ja ”ne on erotettava täydelleen kotitaloutta koskevista hoitokilpailuista”. Kilpailujen arvostelemiseksi annetaan täsmälliset ja napakat neuvot: arvostelussa on kiinnitettävä huomiota merkintöjen asiallisuuteen ja täsmällisyyteen ja ennen kaikkea taloudelliseen tulokseen, ja ”sellaiset ulkopuoliset seikat kuin kaunis käsiala ja epäasiallinen turhantarkkuus eivät kohota pistemääriä.” Oh-

jeet on vielä yksilöity eri talouskilpailuille, joita olivat maalaisemännän kirjanpitokilpailu, palkannauttajan kirjanpitokilpailu, talousarvokilpailu, ruokatalouskirjanpitokilpailu, säilyketalouskilpailu, kodin vaatetalouskilpailu, puutarhatalouskilpailu. Ohjeisiin sisältyy myös viitteet taustaksi tarvittavista kirjallisista lähteistä.

KESTÄVYYSKRIISIN TORJUMINEN

Marttajärjestö tunnetaan ennen kaikkea kotitalouksien parissa tehdystä arjen neuvontatyöstään, jossa sen ammattitaito on huippuluokkaa kuten edellä esitetty kilpailujen järjestäminen neuvojen täytäntöönpanoksi osoittaa. Taustalla toiminnassa on kuitenkin ollut aina mukana järjestön perustajan Lucina Hagmanin kiteytys tämän työn liittymisestä osaksi naisten yhteiskunnallista vastuuta, joka ulottuu kattaamaan koko maailman: ”On laajempi, isompi koti kuin perhekoti. On kylä, pitäjä, yhteiskunta, isänmaa, maailma.”(www.martat.fi)

Mitä suuremmassa määrin tämä perinne kantaa ja velvoittaa marttoja tämän päivän globaalissa maailmankylässä, jossa väestön nopea kasvu ja kasvava kulutus ovat johtaneet kestävyyskriisiin: luonnonvarojen huvenemiseen ja ilmastonmuutokseen.

Maailmassa ollaan onneksi havaitumassa siihen, että kriisin syntyessä katoaa pohja kaikelta muulta – taloudelta, hyvinvoinnilta ja jopa turvallisuudelta. Alussa siteerattu Emäntälehdessä viittaus epätaloudelliseen elämäntapaan hyvinvoinnin tuholaisena on mitä suurimmassa määrin ajankohtainen. Kestävyyskriisin torjumiseen on ryhdyttävä pikaisesti.

Sitran selvityksen ”Kiertotalouden mahdollisuudet Suomelle” (Sitran selvityksiä 84, marraskuu 2014)

sanoma on, että kestävyyskriisissä piilee mahdollisuus uudentaloudeksi kestäväälle, maapallon kantokyvyn rajoissa tapahtuvalle kasvuille. Kriisin torjuminen kiertotalouteen siirtymällä eli järkevöittämillä raaka-aineiden käyttöä ja energiankulutusta tarjoaa edelläkävijämaille suuria mahdollisuuksia. Resurssien viisas käyttö on nousemassa kansainväliseksi kilpailuvaltiksi, jota pyritään erilaisin kannustein edistämään. Suomen kansantaloudelle kiertotalous tarjoaa varovasti arvioiden jopa 2,5 miljardin euron arvo potentiaalin vuoteen 2030 mennessä.

Kiertotalouteen siirtyminen vaatii luonnollisesti monen tasoisia toimia, mutta välttämätön asenne muutos täytyy synnyttää ”ruohonjuuritasolla” käytännössä ja arjessa. Resurssiviisaus on avainsana ja tar koittaa kokeiluja ja pilottihankkeita, jotka liittyvät uusiutuvaan lähien energiaan, asumisen energiansäätöön, tilankäytön ja materiaalikierron tehokkuuteen, liikkumisen korvaamiseen virtuaaliratkaisuilla, julkisen ja kevyen liikenteen kehittämiseen, lähiruokaan ja kaupunkiviljelyyn, ruokajätteen vähentämiseen, jakamistalouteen eli resurssien yhteiskäyttöön (ks. Kohti resurssiviisautta, Sitra ja Jyväskylän kaupunki 2015).

Marttojen talousoppaat, säästöniksit, ruoanlaitto- ja siivousneuvonta, puutarhaoppaat ynnä muut yhdistettynä siihen kekseliäisyyteen, joilla ohjeet esimerkiksi kilpailujen avulla saatiin viedyksi käytäntöön, ovat nykyaikaan päivitettyinä edelleen kovaa valuuttaa. Ne ovat arvokkaita niin yksittäisille kotitalouksille kuin välttämättömän kiertotalousidean jalkauttamiseksi mahdollisimman laajalle Lucina Hagmaninkin visioiman globaalin vastuun hengessä.

Kirjoittaja on valtiotieteen tohtori ja Kansalliskirjaston kummi.

VANHAN ROUVAN PALUU

”Kansalliskirjasto, Engelin helmi, Vanha rouva kuten sitä olen alkanut kutsua, elää ja kukoistaa ja tuottaa iloa ja ylpeyttä monille sukupolville.

Kannattaa muistaa, että kirjastoa on monin tavoin modernisoitu, palvelutoimintoja on parannettu, ajateltu asiakasta niin että hän voi tilata verkosta aineistonsa etukäteen ja se odottaa häntä työpisteessä.

Avaamme kellarin uusitussa näyttelytilassa Kirjaseikkailuja-näyttelyn. Esillä on paljon uutta tekniikkaa ja tietenkin kirjaharvinaisuuksia Mikael Agricolasta Matti Pohtoon. Toivon, että ehditte pistäytyä sielläkin.

Kiitän kirjastomme monia asiakkaita ja ystäviä. Te olette monin tavoin arvostaneet työtämme ja minua ilahduttaa, että yhteinen matkamme tässä upeassa kirjastossa jatkuu.”

YLIKIRJASTONHOITAJA KAI EKHM
AVAJAISPUHEESSAAN 1.3.2016

KIRJASTON PALUU

TASAVALLAN PRESIDENTIN PUOLISON JENNI HAUKION PUHE KANSALLISKIRJASTON AVAJAISISSA 1. 3. 2016

**ARVOISA AVAJAISYLEISÖ,
ÄRADE GÄSTER,**

”Kirjallisuuden temppelein ovella seisoo kirjoitettuna: sivistys ja valistus. Niitä täytyy jatkaisen seurata ihmisenä pysyäkseen. Kirjallisuus ei ole ainoastaan elämän ja olon kuvaaja; se on myös sivistyksen kannattaja ja valistuksen kasvattaja.”

Näin lausui vuonna 1858 kaikkien aikojen ensimmäisenä suomen kielellä väitellyt fenomenaani Rietrikki Polén.

Sivistys ja valistus. Täällä Kansalliskirjastossa, Carl Ludwig Engelin arkkitehtonisessa mestariteoksessa, kansakunnan muistin keskipisteessä, kiteytyy noihin sanoihin kaikki olennainen.

Nyt peruskorjattuna avautuva Kansalliskirjasto on rakennushistoriallisesti ainutlaatuisen, moderni kulttuuri- ja palvelulaitos, joka vastaa kirjallisen kulttuuriperintömme säilyttämisestä ja kartuttamisesta.

Nationalbiblioteket, som fram till år 2006

var Helsingfors universitets huvudbibliotek, har en lång historia som sträcker sig ända till grundandet av Kungliga Akademien i Åbo år 1640. Bibliotekets historia är både en del av konungariket Sveriges och en del av kejsardömet Rysslands historia.

Nationalbibliotekets praktfulla huvudbyggnad är en av de mest kända representanterna för 1800-talets empirarkitektur i Finland och ett av Engels mest uppskattade verk. Huvudbyggnaden stod färdig år 1845 och tillbyggnaden som ritades av Gustaf Nyström, stod klar år 1906.

Yli 170 käyttövuotensa aikana Kansalliskirjastoa on kunnostettu huolellisesti alkupeleistä kunnioittaen. Niin toimittiin myös viime vuoden lopussa valmistuneessa peruskorjauksessa, jossa parannettiin kirjastotilojen toimivuutta ja esteettömyyttä sekä uusittiin talotekniikkaa.

Jotain Kansalliskirjaston konservointityön vaativuudesta kertoo esimerkiksi se, että täällä Kuppilalin holvien puolipyöreissä

Rouva Jenni Haukio.

syvennyksissä olevien maalausten huippuvalokohdat puhdistettiin pyyhekumilla ja kupolia koputeltiin milli milliltä, jotta koputelluäännten perusteella voitiin koota piirroskarta halkeamista.

– Peruskorjauksessa eri alojen konservaatorit tekivät kukin omia töitään rinnan suurpiirteisemmistä urakoista vastanneiden rakennustyöntekijöiden kanssa ja kaikki kunnioittivat toisiaan, vaikka aikataulu oli tiukka ja töitä jouduttiin tekemään limittäin. Näin kertoo kirjaston kunnostuksessa konservointikoordinaattorina toiminut arkkitehti Kati Winterhalter.

Vahvalla yhteishengellä ja tinkimättömällä keskinäisellä kunnioituksella on maassamme aina onnistuttu – niin tälläkin kertaa. Rakennuslehti valitsi Kansalliskirjaston korjaushankkeen toissavuoden Vuoden työmaaksi.

Arvoisa avajaisyleisö, se, että Suomen Kansalliskirjastoa on kuvailtu yhdeksi koko maailman kauneimmista kirjastoista, symbolisoi osuvasti kirjastojen yleistä merkitystä maaillemme. Kirjastot ovat keskeinen osa menestystarinaamme. Kautta vuosikymmenten on suomalainen toivo pohjimmiltaan perustunut sivistysuskoon – siihen, että oppi ja koulutus ovat ainoa tie parempaan tulevaisuuteen.

Suomalaisista noin kolmasosa lukee vähintään kirjan kuukaudessa. Vuonna 2014 Kansalliskirjastossa oli yli 70 000 fyysistä ja yli miljoona virtuaalista kirjastokäyntiä. Maan kaikkien kirjalainojen kokonaismäärä oli lähes 70 miljoonaa.

Ilman 1900-luvun alussa kehittyneitä yleistä kirjastolaitostamme meistä ei olisi tullut lukijakansaa. Ja mikäli meistä ei olisi tullut lukijakansaa, tuskinpa olisimme tänä päivänä lähes kaikissa hyvinvointia ja kilpailukykyä mittaavissa vertailuissa yksi maailman kärkimaista.

HYVÄT AVAJAISVIERAAT,

Kuten puheeni alussa totesin Rietriikki Polénia siteeraten: sivistys ja valistus, niitä täytyy

jokaisen seurata ihmisenä pysyäkseen. Olen täysin samaa mieltä. Vain sivistystä ja valistusta seuraten sekä kulttuuriperintöämme vaalien voimme pysyä ihmisinä.

Se, mitä kulttuuriperinnölle tapahtuu, kun ihmisydestä tingitään, on näkyvillä Syyriassa, jossa eräiden arvioiden mukaan maan lähes kaikki Unescon maailmanperintölistalle kuuluvat kohteet ovat tuhoutumisvaarassa tai osin jo tuhoutuneet.

Vaikka Syyria, Irak sekä muut koko ihmiskuntaa järkyttävät kriisit maailmalla ovat kaukana vakaan Pohjolan rauhasta, ovat ne samalla osoitus siitä, ettei tässä ajassa mikään ole niin varmaa kuin epävarmuus.

Olemme tottuneet pitämään maailmanperintöä sekä omaa kansallista kulttuuriperintöämme itsestäänselvyyksinä, joista huolehtiminen tapahtuu automaation varmuudella.

Olemme pitäneet itsestäänselvyyttenä, että museoiden ovet ovat auki, että kirjastojen ja arkistojen kokoelmat karttuvat, että muistomerkkejä ylläpidetään ja uusia pystytetään. Näin onneksi on vielä tänään. Toivottavasti myös tulevaisuudessa. Silti näyttää väistämättömältä, ettei nyky-yhteiskunnassa enää ole jäljellä mitään sellaisia pyhiä tai koskemattomia alueita, joita resurssien niukkuus ei koettelisi.

Kulttuuritahtoa kysytäänkin nyt kenties kipeämmin kuin koskaan aikaisemmin. Nu behöver vi kulturvilja, kanske mer än någon sin tidigare.

Kansalliskirjastoa voitaisiin hyvin kutsua myös kansallisaarteeksi, niin ainutlaatuiset ovat sen kokoelmat – yli 100 hyllykilometriä aineistoja pienpainatteista käsikirjoituksiin, kartoista julisteisiin. Kirjaston kansalliseen kokoelmaan kuuluvat kaikki Suomessa painetut tai Suomea koskevat julkaisut vuodesta 1488.

Vanhimpia aineistoja ovat kolmannelta vuosisadalta eKr. olevat papyrukset. Erikoiskokoelmista Radziwillin ruhtinassuvun arkisto sekä tutkimusmatkailija A.E. Nordenskiöldin kokoelma kuuluvat Unescon Maailman muisti -luetteloon.

Kansalliskirjasto ei kuitenkaan pidä sisäl-

lään vain suuruuden, vain merkkihenkilöiden ja merkkitekojen historiaa, vaan suomalaisen elämänmuodon historiaa sen laajimmassa merkityksessä – niin arjessa kuin juhlassa – niin sanoin ja kertomuksin kuin myös kuvin ja sävelin. Sen kätköihin on talletettu Suomen ja suomalaisuuden koko suuri tarina.

ARVOISAT AVAJAISVIERAAT,

Turun romantikkoihin kuulunut Eric Gustaf Ehrström on todennut:

”Jos on meidän osamme aloittaa uusi aikakausi Suomen historiasta, niin käyttäytykäämme sitten niin, että meidän aikaamme myöhinkin jälkimaailma muistaa kunnioittavasti.”

Hänen sanansa sisältävät suurta viisautta.

Kulttuuriperintö sekä vaikuttaa ajatteluumme ja toimintaamme monin eri tavoin että tarjoaa mahdollisuuksia eräänlaiseen suomalaisten identiteettien läpivalaisuun. Todella syvälliseksi kansakunnan itseymmärrys voi kehittyä vain menneisyyttä tutkimalla ja tuntemalla.

Historiantutkimuksen menetelmien jatkuvasti kehittyessä voidaan aiemmin tietynlaisiin tuloksiin johtaneista aineistoista myöhemmin löytää kokonaan uutta, joka vastaa juuri oman aikakautensa erityistarpeisiin. Oscar Wilden sanoin: ”Meidän velkamme historialle on sen uudelleen kirjoittaminen.

Olemme osa sukupolvien katkeamatonta ketjua, jossa arvokkaaksi koettu on siirretty eteenpäin yhä uusille ja uusille polville. Velvollisuutemme on pitää huolta siitä mittavasta aineellisesta ja aineettomasta kulttuuriperinnöstä, joka historiaansa nähden vain ohikiitävän hetken on juuri meidän vastuullamme. Kansallinen kulttuuriperintö on itseisarvo, jota ei tulisi altistaa suhdanteiden vaihteluille.

HYVÄT SUOMALAISEN KULTTUURIN YSTÄVÄT,

Suomen itsenäisyyden 100-vuotisjuhlan lähestyessä yhä ajankohtaisemmiksi kysymyk-

siksi muotoutuvat: mikä on Suomi ja kuka on suomalainen ihminen – eilen, tänään ja huomenna. Keitä olemme, mistä tulemme.

Kansalliskirjasto käynnistää tänään itsenäisyyden juhluvoiteen tähtäävän Vuosisattamme verkkoon –kampanjan, jonka tavoitteena on Suomen historian verkkokirjaston rakentaminen. Kampanja kutsuu eri tahoja mukaan tukemaan aineistojen digitointia ja kokoamista.

Jokaisen kansalaisen, yrityksen tai muun yhteisön tuki kampanjalle on äärimmäisen arvokas. Kun Kansalliskirjaston aineistot digitaalisina tulevat yhä helpommin saataville, on meillä entistäkin paremmat valmiudet löytää vastauksia kysymyksiimme Suomesta ja suomalaisuudesta.

J.V. Snellmania lainaten: ”Niin kauan kuin kansakunta rakastaa omaa historiaansa, elettyä muinaisaikaansa, niin kauan on myös toivoa sen tulevaisuudesta. Semmoinen orastava rakkaus on varmin todistus kansakunnan valveutuneesta itsetietoisuudesta ja sen säilyminen osoittaa, ettei tämä tietoisuus ole hävinnyt, etteivät kansakunnan henkiset voimat ole ehtyneet.”

Näitä sanoja mukailen on ilo todeta, että toivoa tulevaisuudesta todella on. On valveutunutta itsetietoisuutta, henkisiä voimia ja ennen kaikkea: on rakkautta historiaa kohtaan. Sen voi tässä upeassa peruskorjatussa Kansalliskirjastossa havaita kaikin aistein.

Jag önskar alla anställda vid Nationalbiblioteket all lycka och framgång i ert värdefulla arbete som värnare av vårt kulturarv. Toivotan kaikille Kansalliskirjaston työntekijöille mitä parhaita onnea ja menestystä arvokkaassa työssänne kulttuuriperintömme vaalijoina.

Toivottavasti suomalaiset peruskorjauksen myötä entistäkin suuremmin joukoin ottavat Kansalliskirjaston omakseen, sillä juuri sellaiseksi se on tarkoitettu – kirjastoksi koko kansakunnan palveluksessa.

Kiitos. Tusen tack.

”Kyseessä oli maan historian
laajin konservointityömaa.

Yli **50** asiantuntijaa,

61 urakoitsijaa, **5** vuotta,

uusia tekniikoita,

halkeamien korjauksia,

yli **6 000** litraa kalkki-injektointilaastia,

jokainen pinta on käyty läpi
ja puhdistettu, ’lika puolitettu’.

Kirjastossa on **3 000** yksilöllistä
hyllyä jotka entisöitiin.

Kirjaston alakerta: galleria, kahvio,
saniteettitilat. Monille työ
oli uran huippu.”

YLIKIRJASTONHOITAJA KAI EKHOLM AVAJAISPUHEESSAAN 1.3.2016

**KANSALLIS-
KIRJASTON
AVAJAISET
YLEISÖLLE
1.3.2016**

KUVAT: VEIKKO SOMERPURO

1

2

3

1. Tilaisuuden kunniavieraina valtioneuvos Riitta Uosukainen, kirjailija Jörn Donner, professori emeritus Matti Klinge ja toimitusjohtaja Ilkka Paatero.

2. Avajaispuheen pitänyt rouva Jenni Haukio sai kunnian leikata symbolisen nauhan ylikirjastonhoitaja Kai Ekholmin avustuksella.

3. Helsingin yliopiston kansleri Thomas Wilhelmsson mainitsi puheessaan, että kirjasto on yliopiston sielu ja luo sille itseymmärrystä. "Sielu pysyy paremmin terveenä terveessä ruumiissa", hän totesi. Kansleri kiitti arkkitehti Pauno Narjusta ja arkkitehti Kati Winterhalteria korjaustyön tuloksista. "Näinä aikoina usko sivistykseen ja koulutukseen on koetuksella, ilmapiiri on syvällisyyttä ja ennakkoluulottomuutta vastaan. Kansalliskirjasto puolustaa sivistystä ja oikeaa tietoa", Wilhelmsson kiitti.

4

4. Ylikirjastonhoitaja Kai Ekholm antoi kirjaston kummeille ja johtokunnan jäsenille tehtäväksi asettaa hyllyihin viimeiset kirjat.

1. Kunniavieraiden tehtävänä oli asettaa hyllyyn viimeiset kirjat. Riitta Uosukainen laittoi paikoilleen Mary Shelley'n Frankensteinin.

2. & 3. Arkkitehti Kati Winterhalter esitteli kirjastoa kansleri Thomas Wilhelmssonille ja rouva Jenni Haukiolle.

KELLARI

Ahtaissa kellari-tiloissa työt tehtiin pääsääntöisesti käsikäyttöisillä koneilla. Maansiirrossa apuna käytettiin kauko-ohjattavia pien-työkoneita.

PERUSKORJAUS KUVINA

Kirjaston viisivuotinen korjaustyö huipentui sisätilojen konservointityöhön. Konservointikoordinaattorina toimi arkkitehti Kati Winterhalter, joka kuvasi remonttia ja kirjoitti siitä kirjaston käyttöön tarkoitetun lahjakirjan Kansalliskirjasto – huomioita ajasta, pinnasta ja tilasta. Kuvasarjan tekstit ovat sitaatteja kyseisestä teoksesta tekijän luvalla.

KUVAT JA SITAATIT:
KATI WINTERHALTER

PÄÄTYSALIEŃ UUDET TAMMI- LATTIAT

Uuden puulattian toteuttaminen päätysaleihin mahdollisti lattian alapuoliset leveät ja monipuoliset reitit kaapeloinnille.

TEKNIikka PIILOSSA

Kaapelointia tarvittiin sähkö- ja tietoverkkoa varten.

ETEISAULA

Eteisaulan rekonstruktioaalausten tekijäksi valittiin Koristemaalaaamo Ocra, joka toteutti 1880-luvun murretut sävyt harmoniseksi kokonaisuudeksi.

RETUSOINTI JA REKONSTRUKTIO

kuustie&orri oy:n konservaattorit vastasivat kaikkien kolmen salin kattojen kunnostamisesta. Kupolin konservoinnissa jouduttiin tekemään paljon halkeamakorjauksia. Niiden jälkeen holvipintojen vanhat vauriot ja halkeamakorjauksen avaukset maalattiin uudestaan, lähinnä perinteisin liimamaalein. Laajamittaista retusointia vältettiin autenttisuuden saavuttamiseksi, vain pahimmat tahrat hävytettiin käyttämällä puuterimaisia pastellipigmentejä.

KUPOLISALIN KAPITEELIEN KULTAISUUS

OSK Kollaasin tarkkojen konservattoreiden haasteina olivat alkuperäisen, rennon sivellinjäljen löytäminen ja alkuperäisten pigmenttisävyjen jäljitteleminen. Hehkuva ja elävä sävy on tulosta tummammasta okran-keltaisesta perussävyistä ja huippuvalon alueelle huiskitusta kirkaammasta keltaisesta.

KIRJAHYLLYRUNKOJEN KORJAUS

Wooden Oy vastasi valtavasta, yli 1700 hyllylevyn kunnostamisen urakasta. Suurissa saleissa on yli 600 metriä kirjahyllykköä.

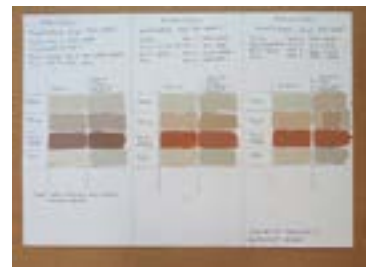
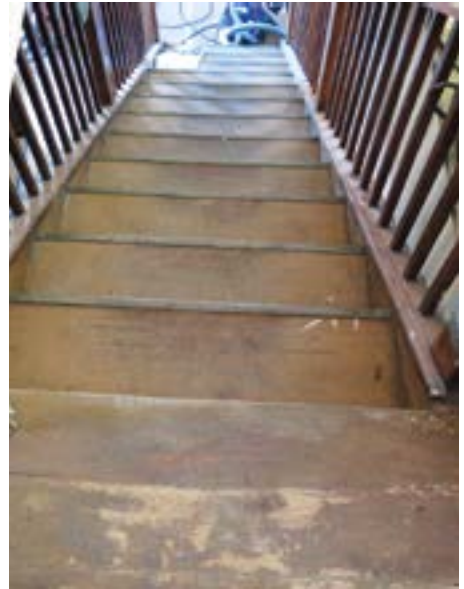
Runkojen kunnostuksesta vastasi Vanalinna ehitus Oü.

**LEHTERIEIN
KAITEET**

Kaiteiden alkuperäistä puulajia eli afrikkalaista päärynäpuuta ei ryhdytty hakemaan, vaan uudet on veistetty koivusta ja petsattu ympäristön sävyyn.

Walter Runeberg vid sitt arbete.
(Till höger syns till Z. Topelius graf.)

**ROTUNDAN
VEISTOKSET**

Kuvanveistäjä
Walter Runebergin
yhdeksän
allegorista
naishahmoa ovat
osa kuvanveisto-
taidettamme.

KIRJASEIKKAILUJA

Kansalliskirjasto 375 vuotta

Näyttely Kansalliskirjaston Galleriassa 1.3.–26.8.2016

TEKSTI: INKERI PITKÄRANTA

Näyttely kertoo huikeista kirjaseikkailuista, joilla punotaan Kansalliskirjaston historiaa vuodesta 1640 alkaen. Kirjojen tarinat lomittelevat tieteen, taiteen ja kaikille kansalaisille suunnattujen kirjojen välillä ja jatkuvat tableteissa, mobiileissa ja verkossa.

Kertomus alkaa Turun akatemian kirjaston teoksista, joiden kohtalona oli tuhoutua tulipalossa 1827. Vain joitakin säilyi, mutta tuhoutuneitten tilalle löytyi monien eri vaiheiden kautta korvaavat teokset. Näyttelyssä on kuusi tieteen klassikkoa 1500–1700-luvulta, jotka tuhoutuivat palossa, mm. Sebastian Münsterin *Cosmographia*, joka saatiin Nordenskiöldin kokoelman myötä takaisin.

Myös Turun akatemian väitöskirjat tuhoutuivat palossa. Suurin ponnistuksin ne saatiin kootuksi uudelleen. Nyt ne on digitoitu ja verkossa vapaasti tutkittavina. Näyttelyssä on valikoima väitöskirjoja ja myös niistä viime vuosina syntyneitä uusia tutkimuksia, kuten 1700-luvun kansainvälisesti merkittä-

vimmästä suomalaisesta tähtitieteilijästä Anders Johan Lexellistä, joka työskenteli maailmankuulun matemaatikon Leonhard Eulerin avustajana Pietarin tiedeakatemiassa.

Turusta edetään Helsinkiin, jonne yliopisto ja kirjasto muuttivat 1828. Alkutaival oli vaikea: 40 000 niteen kirjastosta oli palossa säilynyt vain kotilainassa olleet 828 nidettä. Tuhoutuneet kokoelmat oli korvattava eri tavoin: lahjoituksin, vapaakappalein, rahanke-räyksin. Venäjältä saatiin keisari Nikolai I:n vaikutuksella lahjoituksina kymmeniätuhansia niteitä hovin, Pietarin Tiedeakatemian ja yksityisten keräilijöiden kokoelmista. Esillä on mm. keisari Paavali I:n kultaisella kansixlibriksellä varustettu punaiseen marokkinahkaan sidottu Georg Buffonin luonnonhistorian teos *Histoire naturelle* (1749).

Näyttelyssä on myös kirjoja Kuurinmaan herttuoiden ja Radziwillin ruhtinassuvun kirjastoista, Ruotsin kuninkaan Kaarle XI:n

1. Uusi Suomenkielinen Virsikirja
1816
Omistajamerkintä: "Gustafva Jakobin Tytär on tämän kirjan oikea omistaja. Joka tämän kirjan varastaa, hänet hirtetään. Gustafva Jakobin tytär. Kirjoittanut Kirjan Lukija 1. elokuuta 1827."

2. Georges Buffon, *Histoire naturelle* 1749–1767
Tämän kirjan on omistanut Venäjän keisari Paavali I (1754–1801). Samalla se kertoo niistä suurista kirjalahjoituksista, joita kirjastomme sai Pietarista 1829–1839. Tämä kirja on tullut ratsuväen kapteeni Paul Alexandroffin lahjoituksen mukana.

1
2

kansielibriksellä varustettu Adam Oleariuksen matkakertomus Venäjältä ja Ruotsin prinsessa Hedvig Elisabeth Charlottan monogramilla varustettu Carl Michael Bellmanin *Bacchi tempel* (1783). Huikean seikkailun lienee kokenut Ranskan kuninkaan Ludvig XIV:n kansielibriksellä varustettu Invalidikirkon arkkitehtuuria esittelevä upea teos.

Keisarillisen ja kuninkaallisen loistokkuuden rinnalla varsin puhuttelevia ovat köyhän kansan käsissä kuluneet raamatut ja hartaus- ja virsikirjat. Omistajanmerkinnät kertovat, miten arvokkaita nämä kirjat ovat olleet. Hyvin yleinen on uhkaus: ”Joka tämän kirjan varastaa, sitä piru rakastaa.” Uhkaavimmillaan se löytyy Liseoviuksen ehtoolliskirjasta: ”Joh. Bergström on tämän rukouskirjan oikea omistaja. Joka tämän kirjan varastaa niin hän joutuu helvettiin. Siellä hän saa maata ikuisesti rikkitulessa. Porissa 17. toukokuuta 1793. Joh. Bergström.”

Köyhä kirjojenkerääjä Matti Pohto keräsi noin 5000 suomenkielistä painatetta. Esillä on Pohdon asiakirjoja, almanakkoja, muistikirjoja sekä kirjastonhoitaja F. W. Pippingin laatimia listoja Pohdolta kirjastoon saaduista painatteista. Esillä on myös Matti Pohdon sitoma kokoomanide suomalaisia arkkiveisuja ja esimerkki Pohdon keräämistä harvinaisuuksista: Riiassa vuonna 1622 painettu *Ris-tist ja kiusauxest*.

Näyttelyssä esillä oleva kirjastonhoitaja F. W. Pippingin *Luettelo Suomexi präntätyistä kirjoista* oli ensimmäinen suuri kokoava suomenkielisen painetun kirjallisuuden ja muiden painatteiden ”kansallisbibliografia”, jonka pohjana on ollut Matti Pohdon täydentämät kirjaston kokoelmat.

Näyttelyn todellinen suurseikkailija, myös kooltaan suuri, on Pius II:n *Opera* (1571), joka seikkaili Böömissä 30-vuotisessa sodassa, Tukholmassa, huutokaupoissa ja Venäjän palatseissa. Mutta ruhtinassuvun exlibris säilyi. Sen sijaan kooltaan pieni Laurentius Petrin *Postilla* (1555) on seikkaillut myrskysisillä merimatkoilla, haaksirikossa ja vaivalloisilla maamatkoilla. Pienikokoiset Elzevierit ja neljä kirjaa Altempsin palatsista Roomasta 1500–1600-luvulta kertovat myös moninaisia omistushistorioita.

Kaukaisimmat seikkailijat ovat Brasiliasta

ja Arabiasta. Filosofi Guilelmus de Conchisin *Glose super Platonem* on seikkaillut lähes 700 vuotta Euroopasta Brasiliaan ja lopulta 1967 kirjastoomme. Keskiaikainen lääketieteen oppikirja *Theorica Pantegni* 1100-luvulta on osittain palimpsesti, uusiokäytetty. Käsikirjoitus on nyt digitoitu ja kirjoitettu modernin kirjaimin latinaksi verkkoon. *Kitâb al-Tabîkh* 1200-luvulta on vanhin säilynyt arabiankielinen keittokirja. Se on jatkanut seikkailujaan painetuksi kirjaksi ja sitten yli 800-sivuiseksi englanninkieliseksi käännökseksi. Nyt alkuperäinen käsikirjoitus on digitoitu verkkoon.

Suomen suurin keskiajan kirjallisten pergamenttien kokoelma, yli 9000 lehteä sisältävä *fragmenta membranea* on myös varsinainen seikkailu. Nyt kokoelma on luetteloidu ja digitoitu verkkoon 2006–2012 tutkimusprojektin tuloksena. Näyttelyssä on neljä pergamenttitarinaa: *Englantilaisen messukirjan pitkä matka*, *Koulupojan muistiinpanot*, *Kerjäläisveljet tien päällä* ja *Pariisilaista muotia*.

Maapallon ihmeitä esittelevät upeasti kuvitetut ruusukirja, lintukirja ja Louis de Freycinet’n *Matka maailma ympäri*. Todellinen ihme on Pierre Lyonet’n kotilokokoelma vuodelta 1755. Planssiteoksen akvarelleissa on kuvattu 1400 erilaista kotiloa. Teos on kulkeutunut Hollannista Ruotsiin 1795 ja sieltä Venäjän lähettilään Peter van Suchtelenin kirjakokoelmassa kirjastoomme.

Entä venäläisten futuristien julkaisut 1910-luvulta? Välillä ne jo unohtuivat kokoelmien kätköihin. Vaan ne löytyivät ja nyt niitä tutkii professori Tomi Huttusen projektiryhmä. Osa on myös digitoitu verkkoon. Sen sijaan vanhin taidemusiikin säveltäjämme Erik Tulindberg löytyi kirjastomme arkistokätköistä vasta vuonna 1925 ja elää nyt tutkittuna, soitettuna ja levytettynä.

Kirjaseikkailut jatkuvat edelleen. Merkitäviä kotikirjastoja lahjoitetaan Kansalliskirjastoon – kuten vuonna 2014 professori Peter von Baghin Pohjoismaiden laajin elokuvakirjallisuuden yksityiskokoelma, joka sisältää noin 8000 kirjaa ja elokuvalehteä.

Kirjoittaja on Kansalliskirjaston kulttuuri-koordinaattori.

3

4

3. Petrus Bång, Chronologia Sacra 1694

Tämän kirjan kanteen on painettu Ruotsin kuninkaan Kaarle XI:n (1655–1697) monogrammi. Sidoksen alkuun on lisätty viisi lehteä omistuskirjoituksia ja kunnianosoituksia kuninkaalle. Kuinka kirja on saapunut kirjastoomme? Ehkä kuninkaallisena lahjoituksena – onhan kyseessä Fennica-kirja.

4. Flavius Claudius Iulianus, Le Cesars de l'empereur Julien 1686
Keisari Iulianuksen satiiri περί βασιλείας on siitä harvinainen kirjaseikkailija, että sen omistushistoria tunnetaan yllättävän hyvin. Pian julkaisemisen jälkeen se päätyi Balkanin niemimaalle ruhtinaan hovikirjastoon, sieltä edelleen Konstantinopoliin Napolin suurlähettilään haltuun ja lopulta Pietarin kautta Tammisaareen ja Helsinkiin.

5. Pius II papa, Opera 1571.

Suuri seikkailija: Pius II:n Opera seikkaili Böömissä 30-vuotisesodassa, Tukholmassa, huutokaupoissa, Venäjän palatseissa monilla eri omistajilla, mutta omistajamerkintä – mahtava sivunkokoinen Orsini-Rosenbergien ruhtinassuvun exlibris säilyi.

5

1. Filosofityöryhmän jäsenet: Risto Viikko, Bernt Österman, Ilkka Niiniluoto ja Thomas Wallgren näyttelyn järjestäjän Inkeri Pitkärännän seurassa.

2. Taiteilija M.A. Numminen esiintyi Ajatus ja julistus -näyttelyn avajaistilaisuudessa.

Sata vuotta Georg Henrik von Wrightin syntymästä

TEKSTI: RISTO VILKKO

Filosofi Georg Henrik von Wrightin (1916–2003) syntymästä tulee kesäkuussa kuluneeksi sata vuotta. Merkki-
vuoden kunniaksi julkaistaan kirjoja ja järjestetään useita seminaareja, luentosarjoja ja konsertteja, mutta ehkä kaikkein näyttävimpänä tapahtumana Kansalliskirjaston Rotundassa avattiin maaliskuun 8. päivä näyttely Ajatus ja julistus, jossa von Wrightin koko elämäнкаaari esitellään monipuolisesti lapsuusvuosista lähtien.

Näyttelyyn on koottu monista eri lähteistä ainutlaatuinen kokoelma von Wrightin elämää ja ajattelua valottavia kuvia, kirjoja ja esineitä. Erityisesti Helsingin yliopiston Von Wright-Wittgenstein-arkistosta ja Kansalliskirjaston erikoiskokoelmissa säilytetävistä, von Wrightin kirjeenvaihdon ja tieteellisen kotikirjaston kattavasta Bibliotheca Wrightiana kokoelmasta näytteille on valittu monia harvinaisuuksia. Näyttelyn järjestelyissä saatiin korvaamatonta apua myös Georg Henrik von Wrightin lapsilta, ystävilta ja työtovereilta, Christine ja Göran Schildtin säätiöltä ja Ella ja George Ehrnroothin säätiöltä. Sen yhteydessä julkaistaan kirjoituskokoelma Georg Henrik von Wright – filosofin elämä.

Georg Henrik von Wright syntyi Helsingissä, vietti lapsuutensa Suomessa, Yhdysvalloissa ja Italiassa, opiskeli Helsingin ja Cambridgen yliopistoissa, ja saavutti maailmanmaineensa yhtenä 1900-luvun huomattavimmista filosofeista erityisesti logiikkaan ja analyyttiseen filosofiaan liittyvillä tutkimuksillaan. Mutta hänen aktiivisuutensa ulottui paljon avarammille aloille. Akateemisessa filosofiassa hän vaikutti myös muun muassa etiikan ja moraalifilosofian, toiminnan teorian ja tieteenfilosofian, mielen filosofian, oikeusfilosofian ja Wittgenstein-tutkimuksen aloilla. Lisäksi hän loi yhteyksiä erilaisten filosofisten perinteiden vä-

lille, esimerkiksi selittämistä ja ymmärtämistä vertailevalla teoksellaan *Explanation and Understanding* (1971). Tätä teosta, jossa tarkastellaan luonnontieteellisten ja ihmistieteellisten selitysten eroja, pidetään siltaan angloamerikkalaisen analyyttisen ja mannereurooppalaisen hermeneuttisen filosofian välillä.

CAMBRIDGEN KASVATTI

Von Wright opiskeli 1940-luvulla Cambridgessa ja ystäväystyi siellä maineikkaan itävaltalaisfilosofi Ludwig Wittgensteinin kanssa. Vuonna 1948 tuolloin vasta 31-vuotias von Wright kutsuttiin professoriksi Cambridgen yliopistoon Wittgensteinilta vapautuneen opintuolin haltijaksi. Kolme vuotta myöhemmin hän palasi aikaisempaan professuuriinsa Helsingin yliopistossa. Cambridgessa von Wright tutustui Wittgensteinin lisäksi myös moniin muihin alansa kuuluisuuksiin, kuten G. E. Moore ja C. D. Broad, ja siellä vietetyt vuodet nostivat hänet filosofisen maailman kärkikaartiin. Wittgensteinin vaikutuksen ansiosta von Wright luopui suomalaisen opettajansa Eino Kailan edustamasta loogisesta empirismistä, mutta säilytti elävän kiinnostuksensa logiikan välineiden käyttöön filosofisten ongelmien ratkaisemiseksi.

Helsinkiin paluun lisäksi vuosi 1951 oli ratkaiseva von Wrightin myöhemmän filosofisen uran kannalta myös toisella tavalla. Sinä vuonna Wittgenstein kuoli ja testamentasi kirjallisen jäämistönsä von Wrightin ja kahden muun entisen oppilaansa Elizabeth Anscomben ja Rush Rheesin haltuun ehdotuksella, että julkaisevat siitä minkä parhaaksi katsovat. Jäämistö osoitautui erittäin laajaksi, monipuoliseksi ja sirpaleiseksi. Siihen kuuluvien materiaalien kokoaminen, järjestä-

minen, tutkiminen ja toimittaminen julkaisemista varten muodostivat vuosikymmenten ajan merkittävän osan von Wrightin filosofisesta työskentelystä. Tämän työn ansiosta hän on nykyään Wittgenstein-tutkimuksen alalla ohittamaton klassikko. Hänen välittömästi Wittgensteinia käsittelevästä tuotannostaan mainittakoon tässä esimerkkinä vuonna 1982 julkaistu englanniksi alun perin kirjoitettu teos Wittgenstein, joka on käännetty myös saksaksi, ranskaksi ja italiaksi.

Cambridgen vuosien jälkeen von Wright laajensi vaikutuspiiriään Pohjois- ja Etelä-Amerikkaan. Yhdysvalloissa hän vieraili useissa johtavissa yliopistoissa, mutta hänen tärkeimpiä tukikohtiaan olivat Cornellin yliopisto ja Kalifornian yliopisto Los Angelesissa (UCLA). Cornellissa hän viihtyi vierailevana professorina toistakymmentä vuotta ja tietystä miehestä siitä tuli Helsingin ja Cambridgen rinnalle hänen kolmas akateeminen kotinsa.

YHTEISKUNTAKRIITIKKO JA INTELLEKTUELLI

1950-luvulla von Wrightin filosofiseen logiikkaan liittyvät tutkimukset käynnistivät uuden aikakauden normien logiikan tutkimuksessa. Von Wright oivalsi, että

käsitteet ”välttämätön”, ”mahdollinen” ja ”mahdoton” noudattavat samoja lakeja kuin logiikan perusoperaattorit ”kaikki”, ”jokin” ja ”ei mikään”. Käytännössä hänen siis onnistui osoittaa, että myös normatiiviset käsitteet noudattavat logiikan sääntöjä. Tämän perusoi-valluksen sovellutukset osoittautuivat hyödyllisiksi työkaluiksi etenkin filosofiassa, juridiikassa ja toiminnan teoriassa. Normien, tekojen ja muutosten logiikka hallitsi von Wrightin filosofista työskentelyä 1960-luvulla ja toi hänelle mainetta myös Etelä-Amerikassa, erityisesti Brasiliassa ja Argentiinassa.

Akateemisen filosofisen uransa rinnalla von Wright oli aktiivinen aikalauskriitikko. Tämän toimintansa ansiosta hän sai runsaasti julkista näkyvyyttä erityisesti Pohjoismaissa ja esimerkiksi Helsingin Sanomien järjestämissä äänestyksissä hänet valittiin kaksi kertaa Suomen johtavaksi intellektuelliksi. Hänen humanistinen yhteiskuntakritiikkinsä – tai ”osallistuva provokatiivinen pessimisminsä”, kuten hän itse halusi sanoa – sai alkunsa kirjoituksesta ”Vietnamin sota ja Yhdysvaltain pulma”, joka julkaistiin vuonna 1967 lähes samanaikaisesti Suomessa, Ruotsissa ja Tanskassa. Vuosikymmenten varrella von Wright kritisoi julkisesti muun muassa ympäristön riistoa, ydinvoimaa, monia sotilasoperaatioita ja uskoa teknistieteellisen kehityk-

sen kaikkivoipuuteen. Hän uskoi, ettei länsimainen kulttuuri ole vielä kunnolla ymmärtänyt peruuttamattoman taantumansa vakavia seurauksia.

Von Wrightin uudella yhteiskuntakriittisellä aktiivisuudella oli selviä vaikutuksia myös hänen filosofiseen työhönsä, mutta hän itse halusi erottaa ne toisistaan. Toisaalta hänen maailmankuvaansa vaikuttivat rakkaimmat harrastukset musiikki, kirjallisuus ja teatteri. Säveltäjistä hänen suurimpia suosikkejaan olivat Schubert ja Beethoven, joita sattumoisin myös Wittgenstein ihaili. Kirjallisuuden alalla läheisimmiksi tulivat suuret klassikot Saksasta (Goethe, Schiller, Heine) ja Venäjältä (Tolstoi, Dostojevski), mutta väljemmin sanottuna häntä kiinnosti ”kaikki hyvä kirjallisuus Homeroksesta Väinö Linnaan”, kuten hän itse sanoi Suomen Kuvalehden haastattelussa vuonna 1961.

Von Wright viihtyi teatterissa ja teatterintekijöiden seurassa. Esimerkkeinä tästä hänen kirjansa Tiede ja ihmisjärki vaikutti Ralf Långbackan ohjaukseen Bertolt Brechtin näytelmästä Galilein elämä ja vuonna 1991 hän kommentoi geeniteknologiaa Lilla Teaternissa esitetyn näytelmän Maries barn ohjelmalehtisessä. 1980-luvun lopulla von Wright toimi muutaman vuoden kyseisen teatterin hallituksen puheenjohtajana. Hän oli valinnut logiikan omaksi alakseen jo yliopistopintojensa alussa, mutta muistelmissaan hän kommentoi tätä valintaansa seuraavasti: ”Jos olisin valinnut psykologian, minusta tuskin olisi tullut merkittävää psykologia. Sitä vastoin on mahdollista, että taiteelliset harrastukseni, etupäässä kirjallisuus, olisivat silloin päässeet oikeuksiinsa myöhemmässä tieteellisessä elämässäni”.

1960-luvun alussa von Wright nimitettiin jäseneksi Suomen Akatemiaan, joka oli silloin kahdestatoista tieteen ja taiteen akateemikosta koostuva kollegio. Vuosikymmenen lopulla hänen osakseen lankesi kyseenalainen kunnia toimia tämän instituution viimeisenä esimiehenä. Tätä tehtäväänsä von Wright piti uransa vaikeimpana. Hänen omien sanojensa mukaan se muistutti lähinnä hautausurakoitsijan tehtävää, koska presidentti Urho Kekkonen halusi lakkauttaa Akatemian ja edistää suomalaista tiedettä ja taidetta kokonaan toisenlaisilla keinoilla. Odotettu lakkautus tapahtui tammikuussa 1970 ja samalla perustettiin uusi tieteellistä perustutkimusta rahoittava valtionorganisaatio. Vanha nimi ”Suomen Akatemia” säilytettiin ja entisten akateemikoiden työskentelyn edellytyksistä huolehdittiin. Muodollisesti Georg Henrik von Wright jäi eläkkeelle vuonna 1986, mutta käytännössä hän jatkoi aktiivista työskentelyään Helsingin yliopistolla elämänsä loppuun saakka.

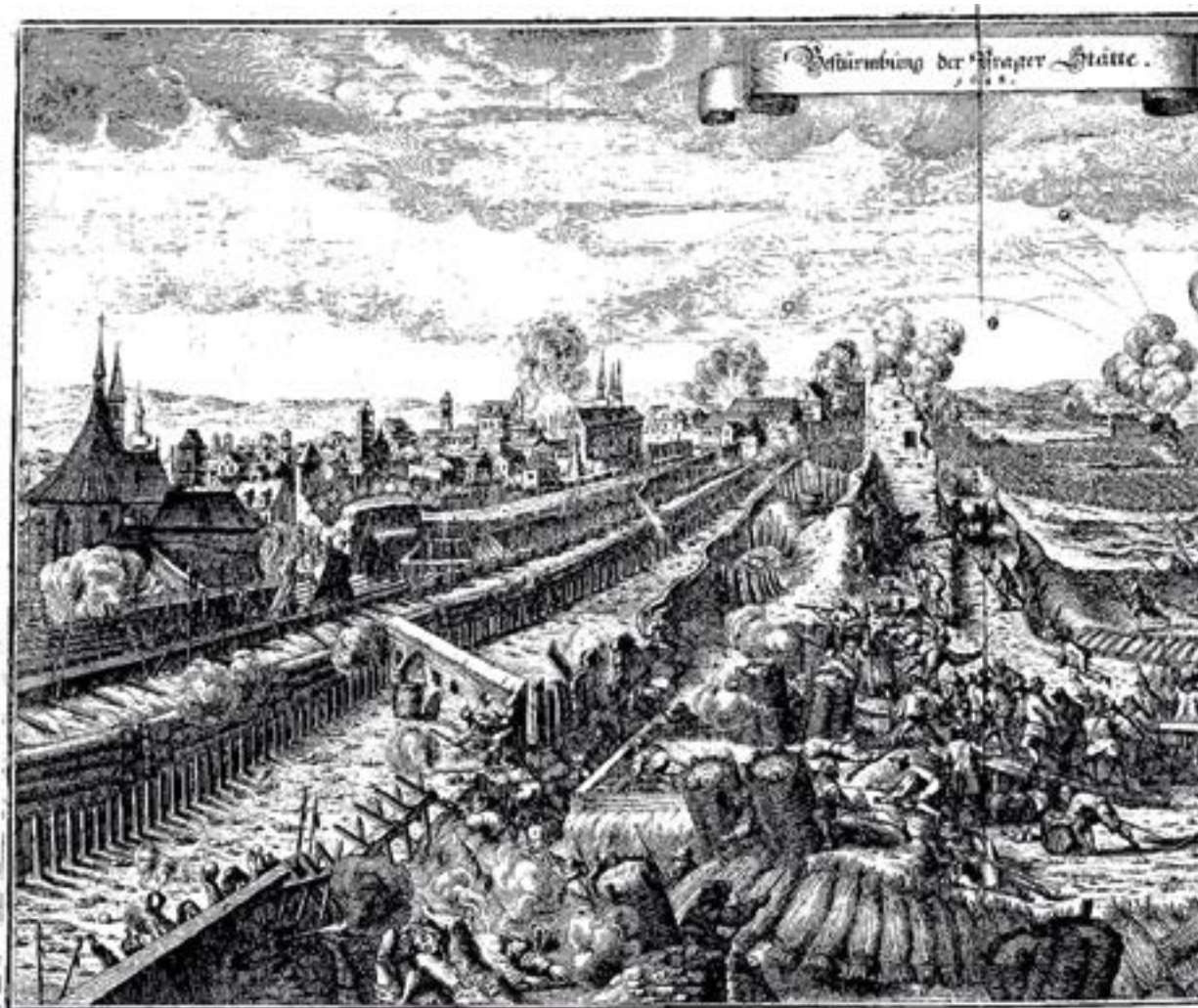
Uransa loppupuolella von Wrightin filosofinen mielenkiinto painottui mielen filosofiaan. Mutta aivan viimeisimmissä kirjoituksissaan hän käsitteli muun muassa toiminnan teoriaa, Ludwig Wittgensteinin filosofiaa, arvostuksia sekä muita etiikan ja moraalien peruskysymyksiä. Loogikon uransa päätepisteenä hän piti vuonna 1996 ilmestynyttä teostaan Six Essays in Philosophical Logic.

WITTGENSTEIN-MATERIAALIT TALTEEN

Kaksi vuotta ennen kuolemaansa von Wright lahjoitti Helsingin yliopistolle Wittgenstein-arkistonsa, joka oli tutkimuksen kannalta vertaansa vailla aina siihen saakka kun Oxfordin yliopistopaino julkaisi kaikki Wittgenstein-materiaalit digitaalisesti vuonna 2000. Nykyään se on Helsingin yliopiston filosofian oppiaineeseen sijoitetun Von Wright-Wittgenstein-arkiston ydin ja tutkijoiden aktiivisessa käytössä. Wittgensteinaineiston lisäksi se sisältää von Wrightin omaa kirjallista jäämistöä, laajan kokoelman hänen eri kielillä julkaistuja teoksiaan ja muita kirjoituksiaan, valokuvia ja muistoesineitä. Vuonna 2002 se sai rinnalleen merkittävää täydennystä von Wrightin lahjoitettua yliopistolle myös tieteellisen kotikirjastonsa ja kirjeenvaihtonsa. Kirjaston osuus täyttää yli sata hyllymetriä ja sisältää useita harvinaisuuksia. Kirjeenvaihdossa on lähes 16 000 kirjettä ja postikorttia, jotka on kirjoitettu pääosin ruotsiksi, englanniksi, saksaksi ja suomeksi. Se sisältää myös runsaasti kopioita hänen itse lähettämistään kirjeistä. Nämä täydellisesti luetteloidut kokoelmat ovat tutkijoiden käytettävissä Kansalliskirjastossa, missä niitä säilytetään samassa järjestyksessä kuin ne olivat von Wrightin pitkäaikaisessa kodissa Helsingin Eirasassa osoitteessa Laivurinkatu 4. Nämä jo kirjoitukseni alussa mainitut Von Wright-Wittgenstein-arkisto ja Bibliotheca Wrightiana ovat laaja ja harvinaisen hyvin järjestetty filosofinen tutkimusresurssi.

Laivurinkadulla sijaitsevan talon muuriin on kiinnitetty muistolaatta talon pitkäikäisen ja maineikkaan asukkaan muistoksi. Osa sen takana sijaitsevasta puistosta on hiljattain nimetty Georg Henrik von Wrightin terassiksi.

Kirjoittaja on teoreettisen filosofian dosentti Helsingin yliopistossa. Vuosina 1995–2003 hän työskenteli Georg Henrik von Wrightin avustajana.

Coactus gothorum, ac vandalarum furor (Suom. Goottien ja vandaalien raivo)

Ryöstivätkö hakkapeliitat Strahovin
luostarin kirjaston Prahassa 1648?

TEKSTI: MIKA HAKKARAINEN
KUVAT: KANSALLISKIRJASTO

Tsekin tasavallan suurlähetystön verkkosivuilla on luettavissa lyhyt katsaus *Tsekkiläis-suomalaisten suhteiden historiaa*. Siinä tsekit muistuttavat suomalaisten osallistuneen Prahan ryöstöön heinäkuussa 1648 eli noin kuukautta ennen Westfalenin rauhan solmistamista ja kolmikymmenvuotisen sodan päättymistä.

Hakkapeliitat olisivat katsauksen mukaan kunnostautuneet erityisesti Strahovin luostarin (*Královská kanonie premonstrátů na Strahově*) kirjaston evakuoinnissa: ”Strahovin kirjasto vietiin Turkuun, jossa Josef Dobrovský näki sen vuonna 1792 matkallaan silloiseen Ruotsiin ja Venäjälle; kirjasto tuhoutui vuonna 1827 kaupungin palossa.” Sangen kiusallista! Yleensähan esi-isiemme teot, niin hyvässä kuin pahassa, ovat menneet

ruotsalaisten piikkiin; Baltiassa, Puolassa ja Saksanmaalla 1500- ja 1600-luvuilla.

Prahan ryöstö oli kolmikymmenvuotisen sodan viimeinen huomattava operaatio. Varhain aamulla 16. heinäkuuta vuonna 1648 kenraali Hans Christoph von Königsmarckin johtama noin 3000 miehen osasto valtasi yllätyshyökkäyksellä Prahan niin kutsutun pienemmän puolen *Malá Stranan* ja *Hradčany*n eli Prahan linnan alueen. Hyökkäys pysäytettiin tai pysähtyi Kaarlen sillalle ja kaupungin vanhapuoli *Staré Mesto* säästy. Königsmarckin mukaan tarkoitus ei ollut jatkaa vanhan puolen valtausta. Kaarlen sillan kuppeeseen kiinnitettiin vielä 1600-luvulla piirtokirjoitus *Staré Meston* puolustuksen muistoksi:

SISTE VIATOR, SED LUBENS, AC VOLENS UBI SISTERE DEBUI, SED COACTUS GOTHORUM, AC VANDALORUM FUROR (suom. Lepää tässä matkaaja, ja ole onnellinen; voit pysähtyä tässä omasta tahdostasi, tahtomattaan pysähtyi tässä goottien ja vandaalien raivo)

Sen sijaan Königsmarck miehineen keskittyi *Malá Stranan* ryöstämiseen hyvin tehtyjen suunnitelmien ja itsensä kuningatar Kristiinan ohjeistuksen mukaisesti. Kohteita oli riittävästi: muun muassa Prahan kuninkaan linna, monet aatelistalatsit ja luostarit. Prahan linnaan edesmennyt keisari Rudolf II (k. 1612) oli kerännyt merkittävän kokoelman taidearteita, joista osaa voidaan nykyään ihailla Tukholmassa. Kirjahistoriallisesti merkittävimpiin saaliisiin kuuluivat 500-luvulla laadittu gootinkielinen *Codex Argenteus* eli Hopearaamattu ja *Codex Gigas*, suurin tunnettu latinankielinen kirja (49 × 89cm) eli niin sanottu Paholaisen raamattu. Nimensä se on saanut folion kokoisesta punaisesta paholaisen kuvasta. Molemmat ovat nykyisin Kungliga Biblioteketissa.

Sami Kosken, Mika Rissasen ja Juha Tahvanaisen teoksessa *Hävityksen historiaa: eurooppalaisen vandalismin vuosisadat* (2007) hakkapeliittain ryöstely Prahassa on saanut peräti oman luvun; *Hakkapeliittain häpeällisempi historia*. Tunnettu ruotsalainen his-

Hans Christoph
von Königsmarck
Matthäus Merian
nuoremman
maalaus v:ltä 1651.

torioisija Peter Englund muistaa teoksessaan *Ofredsår* (1993) korostaa, että Strahovin luostarin ryösti nimenomaan suomalainen rykmentti. Englundin nimeämätön kirjallisuusviite lienee Otto Walden asiantunteva tutkimus suurvalta-ajan sotasaaliista Ruotsissa *Storhetstidens litteräre krigsbyte: en kulturhistorisk-bibliografisk studie 1*. (1916); Walde toteaaakin: ”Strahowklostred, där en finskt regiment under överste Knorring huserade.” (s. 324).

Ryöstö siis on historiallinen tosiasia, mutta entä se, että hakkapeliitat olisivat olleet

mukana ja vieneet Strahovin kirjaston mukanaan? Termi *hakkapeliitta* on ja ilmeisesti 30-vuotisen sodan aikana geneerinen ilmaisu Suomesta kotoille ratsuväkiosastoille. Königsmarckilla oli mukanaan vain 1000 miestä saksalaista ratsuväkeä, jokunen sata tykistön miestä porttien räjäyttämistä varten ja 1500 miestä jalkaväkeä. Otto Walden mainitsema eversti perustuu aikalaislähteeseen, Strahovin luostarin apotin kertomukseen tapahtumista.

Eversti oli Göran Johan Knorring (k. 1649) ja hänen rykmenttinsä Länsi-Uudenmaan

jalkaväkirykmentti, johon oli koottu väkeä Raaseporin kihlakunnan lisäksi Päijät-Hämeestä Hattulan kihlakunnasta. Toistaiseksi tiedämme vain, että Knorringin sotilaat olivat kiinnostuneita enemmän luostarin kassasta kuin kirjallisesta kulttuuriperinnöstä. Kirkolliset arvoesineet ja Pyhän Norbertin relikkiä suojaavan hopeisen rasian Knorring myi myöhemmin juutalaisille. Knorring muuten menehtyi myöhemmin Prahassa saamiinsa vammoihin. Erään tiedon mukaan hän oli saanut kiven päähänsä. Eversti Knorringin rykmentin vahvuus oli tuolloin 1490 miestä, joten näyttää nyt siltä, että Prahin ryöstöön osallistuneista puolet oli Länsi-Uudenmaan ja Hattulan alueen miehiä.

Turun akatemian kirjaston kokoelmia on kartutettu ryöstösaaliilla, se on selvää, mutta Strahovin kirjaston siirtämisestä Turkuun ei ole toistaiseksi löytynyt lähteitä. Silminnäki-jäkertomuksen mukaan ruotsalaiset kenttäpapiit kyllä kiersivät kirjastossa ja veivät mukanaan heitä kiinnostavia kirjoja.

Josef Dobrovský (1753–1829), jonka lähetystön tiedote väittää tutkineen Strahovista ryöstettyjä kirjoja Turussa, oli historioitsija ja kielentutkija, slavistiikan perustaja. Dobrovský teki Böömin kuninkaallisen tiedeseuran kustantamana tutkimusmatkan Ruotsin kautta Venäjälle. Ruotsissa hän tutki muun muassa Prahin ryöstösaalista; Codex Gigasta ja Goottien raamattua, kuten hän kertoo matkakertomuksessaan:

”Litterarische Nachrichten von einer auf Veranlassung der königlich böhmischen Gesellschaft der Wissenschaften im Jahre 1792 unternommenen Reise nach Schweden und Rußland. Nebst einer Vergleichung der Russischen und Böhmischen Sprache etc.”, Prag 1796.

Tukholmasta hän matkusti Turkuun, jossa tapasi H.G. Porthanin ja vieraili akatemian kirjastossa. Dobrovskýn yllämainittua matkakertomusta tarkemmin lukiessa kiinnittää kuitenkin huomiota seikkaan, joka ei tue lähetystön tiedotteen väitettä. Hän nimittäin viittaa Porthanin akatemian kirjaston historiaan (*Dissertatio historiam Bibliothecae Regiae Academiae Aboënsis exponens 1–25. 1772–1787*), jossa tämä toteaa (s. 29), että monessa kirjassa on Peter Vok von Rosenbergin

Toistaiseksi tiedämme vain, että Knorringin sotilaat olivat kiinnostuneita enemmän luostarin kassasta kuin kirjallisesta kulttuuriperinnöstä.

vaakuna ja Olmützin arkkipiispa kardinaali Franz Seraph von Dietrichsteinin, Olmützin Jesuiitta-kollegion ja Olmützin kuninkaallisen kollegion omistuskirjoitus. Hän ei mainitse Strahovin luostariin viittaavia ex libriksiä. von Rosenbergin kirjasto oli siirretty Prahin kuninkaan linnahan vuotta aikaisemmin turvaan. Se vietiin Tukholmaan, jossa kuningatari Kristiinan kirjastohoitaja Isaak Vossius lajitteli ryöstösaalista. Duplikaatteja lähetettiin eri puolille valtakuntaa ja Turun akatemia on todennäköisesti ollut yksi vastaanotettava kirjasto. On todennäköisempää, että Olmützistä ryöstetyt kirjat ovat tulleet Turkuun Vossiuksen lähettämänä kuin Uudenmaan ja Hämeen miesten lahjoituksina.

Todennäköisesti Länsi-Uudenmaan rykmentti ”huseerasi” Strahovin luostarissa, mutta sitä, että se olisi vienyt mukanaan luostarin kirjaston Turkuun, ei voida verifioida. Voisi olettaa, että Porthan olisi maininnut Strahovinkin, jos sieltä olisi tuotu aineistoa Turun akatemiaan. Nykyisessä Aboica-kokoelmassa ei ole säilynyt yhtään yllämainittujen kirjastojen aineistoja.

Joka tapauksessa keisari Ferdinand III:n Prahin kaupungille 1649 myöntämässä uudessa vaakunassa oli teksti *Praga Vetus Finnis Svecis Gothisque fugatis. Symbolon hoc fidei, Caesare dante capit. MDC.XLIX*. Se, että suomalaiset muistetaan ensimmäisinä, ennen ruotsalaisia, on kieltämättä hieman kiusallista.

Kirjoittaja on Kansalliskirjaston kokoelmapäällikkö, joka kiittää Jussi-Pekka Hakkarista avusta tämän artikkelin luomisessa.

Marjut Salokannel
esitteli selvityksensä
Kansalliskirjastossa
20. tammikuuta 2016.

Aviisi-projektin tuore tietosuojaselvitys tukee digitaalisten sanomalehtien käyttöä

OTT, dosentti Marjut Salokannel teki Aviisi-projektia varten henkilötietojen suojaa koskevan selvityksen, joka julkaistiin keskiviikkona 20. tammikuuta 2016 Kansalliskirjastossa. Tavoitteena oli selvittää, asettaako tietosuoja erityisvaatimuksia sanomalehtiaineistojen käyttöön välittämislle Aviisissa.

Kansalliskirjaston vuosina 2015–2016 toteuttavassa Aviisi-projektissa testataan ja pilotoidaan tekijänoikeudenalaisten sanomalehtiaineistojen käyttöä ja rakennetaan niiden käyttöön saattamisen toiminta- ja sopimusmalleja. Pilotissa mukana olevia sanomalehtiaineistoja avataan rajatusti tutkimuksen ja opetuksen sekä kansalaisten käyttöön <http://digi.kansalliskirjasto.fi> -palvelun kautta.

Kansalliskirjasto on digitoinut kaikki sanomalehdet vuoteen 1910 asti. Ne ovat vapaasti kaikkien käytet-

tävissä digi.kansalliskirjasto.fi -palvelun kautta. Sitä tuoremmat digitoituidut sanomalehdet ovat lakiin perustuen nähtävillä Kansalliskirjastossa ja Suomen vapaakappalekirjastoissa, mutta muun muassa tekijänoikeudellisista syistä eivät sitä laajemmin. Vuoteen 2013 saakka digitoituidut tekijänoikeudenalaiset pilotilehdet Länsi-Savo ja Maaseudun Tulevaisuus välitetään Aviisi-projektin pilotissa tutkimus- ja opetuskäyttöön muun muassa Helsingin yliopiston FinClarín-hankkeessa ja Ruralia-instituutissa, Tampereen yliopiston kansanperinnekirjastossa, Mikkelin maakunta-arkiston tutkijatyöpisteissä, Mikkelin peruskouluissa ja lukioissa ja Mikkelin kaupunginkirjaston asiakaspäätteillä.

Tietosuojaselvityksen mukaan Aviisissa tapahtuvaa toimintaa on pidettävä henkilötietojen käsittelynä

henkilötietolain ja direktiivin merkityksessä. Henkilötietojen käsittely edellyttää, että siihen on henkilötietolain mukainen peruste. Kansalliskirjasto käsittelee henkilötietoja lakisääteisen tehtävänsä hoitamiseksi. Kansalliskirjastolla on kulttuuriaineistojen tallettamisesta ja säilyttämisestä säädetyn lain mukaan velvollisuus säilyttää lain nojalla sille talletettu aineisto tuleville sukupolville ja mahdollistaa aineiston käyttö tutkimukseen ja muuhun perusteltuun tiedonhakuun sekä mahdollisiin muihin perusteltuihin käyttötarkoituksiin. Lain kulttuuriaineistojen tallettamisesta ja säilyttämisestä mukaan sen perusteella talletettuja aineistoja voidaan käyttää lain tarkoituksen mukaisesti ja noudattaen viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettua lakia (621/1999), jäljempänä julkisuuslaki. Aviisi-palvelusta aineistoa käytetään yksinomaan

KANSALLISKIRJASTON LAKIMIEHEN NÄKÖKULMA

TEKSTI: PEKKA HEIKKINEN

opetus- ja tutkimustoimintaan. Tämän lisäksi yksittäiset kansalaiset voivat tutustua aineistoon vapaa-kappalekirjastojen sekä Mikkelin kaupunginkirjaston asiakaspäätteidien välityksellä. Käyttö on tarkoin rajoitettua ja kontrolloitua eikä pilottiaineisto ole yleisesti avoimessa internetissä saatavilla.

Kansalliskirjasto voi henkilötietolain puitteissa välittää Aviisi-pilottiin sisältyvät aineistot tutkimus- ja opetustarkoitukseen sekä kansalaisten saataville pilotissa mainituin tavoin joko henkilötietolain 2.4§:n rajoitussäännöksen perusteella, jolloin katsottaisiin, että kyseessä on aineiston välittäminen yleisölle journalistisessa tarkoituksessa. Vaihtoehtoisesti aineiston yleisölle välittämisen voidaan katsoa kuuluvan Kansalliskirjaston lakisääteisen tehtävän hoitamiseen ja se voi antaa aineistot pilotissa mainituin tavoin yleisölle henkilötietolain asettamissa puitteissa. Molemmissa vaihtoehtoisissa edellytyksenä on, että aineistot suojataan hallinnollisesti ja teknologisesti niin, että niiden käyttö tapahtuu korkean tietoturvan alaisessa ympäristössä. Aineistojen käytöstä pilotissa on sovittu julkaisijoiden ja tekijänoikeuksista tekijänoikeusjärjestö Kopioston kanssa sopimuslisenssimenettelyllä.

Aviisi-projektin rahoittajat ovat Euroopan aluekehitysrahasto Viipuvoimaa EU:lta 2014–20, Etelä-Savon maakuntaliitto, Kopiosto, Viestilehdet Oy, Kaakon Viestintä Oy, Mikkelin kaupunki ja Kansalliskirjasto.

Lisätiedot:

- OTT, dosentti Marjut Salokannel, marjut.salokannel@helsinki.fi
- Vs. johtaja Pirjo Karppinen, Digitointi- ja konservointikeskus / Kansalliskirjasto, pirjo.karppinen@helsinki.fi

Kansalliskirjasto on jo useamman vuoden ajan neuvotellut digitoitujen lehtiaineistojen avaamisesta laajempaan yleisökäyttöön. Tekijänoikeuksien osalta sopijakumppani on selvillä, Kopiosto kun edustaa opetus- ja kulttuuriministeriön valtuutuksella kaikkia lehtiaineistojen oikeudenhaltijoita. Tietosuojaan osalta tilanne on pulmallisempi: mitään järjestöä, jonka kanssa sopia, ei ole. Tietojen käsittelystä olisi lähtökohtaisesti sovittava kaikkien niiden yksittäisten henkilöiden kanssa, joiden henkilötietoja aineistoihin sisältyy.

Tietosuoja-asiat kuuluvat oikeusministeriön vastuualueeseen. Opetus- ja kulttuuriministeriössä tietosuoja-asioita ei kovinkaan tarkkaan seurata, mikä on ajoittain johtanut ongelmiin. Henkilötietolaki tunnetaan yllättävän heikosti myös tekijänoikeusjärjestöissä tai lehdistössä. Tästä syystä päätimme AVIISI-hankkeessa tilata aihepiiristä selvityksen.

Oikeudellinen tilanne on tietosuojaan osalta murroksessa. EU:n historian lobatuimmaksi säädökseksi kutsutun tietosuoja-asetuksen sisällöstä päätti komission, jäsenmaiden ja parlamentin kesken yksimielisyyteen vasta viime joulukuun lopulla. Tämä asetti oman haasteensa selvityksen tekijälle, dosentti Marjut Salokanteleelle.

Uusi tietosuoja-asetus tulee voimaan vuoden 2018 alkupuolella. Asetus (engl. Regulation) on direktiiviä järeämpi EU-oikeuden väline, ja se on – direktiivistä poiketen – jäsenmaissa sellaisenaan sovellettavaa oikeutta. Vaikka asetus tulee pääosin harmonisoimaan tietosuojaan EU-alueella, jättää sen teksti kuitenkin jonkin verran

tilaa myös kansallisille poikkeuksille. Näiltä osin on siis vielä auki, miten säädöstä tullaan meillä soveltamaan.

Selvää jo nyt on kuitenkin se, että tietosuojarikkomuksista määrättävät sanktiot tulevat koventumaan tuntuvasti. Uuden säädöksen keskeisenä tavoitteena on myös ollut parantaa yksilön omia mahdollisuuksia päättää itseään koskevan datan käytöstä. Tämä lähtökohta ei muistiorganisaatioiden kannalta ole aivan ongelmaton.

Vielä viitisen vuotta sitten tietosuoja ei lehtiaineistojen osalta olisi ollut Suomessa minkäänlainen ongelma. Joukkotiedotusvälineissä sellaisenaan julkaistu aineisto kun oli kansallisen lain rajoitussäännöksellä suljettu sen soveltamisalueen ulkopuolelle. Tämä mainio rajoituspykälä jouduttiin komission vaatimuksesta poistamaan laistamme muutama vuosi sitten.

Nykyisenkin lain mukaan sitä sovelletaan vain rajoitetusti sellaiseen henkilötietojen käsittelyyn, joka tapahtuu ”toimituksellisia tarkoituksia” varten. Mitä tällä sitten tarkoitetaan? Keskeinen oikeustapaus tältä osin on ”Satakunnan markkinapörssi”, joka eteni jopa EU-tuomioistuimeen saakka. Kyseessä oli tapaus, jossa kaupallinen toimija oli koonnut ja julkaissut sinällään julkisia verotustietoja muun muassa lehtenä. Kyseisessä tapauksessa EU-tuomioistuin totesi, että myös muiden kuin joukkotiedotusyritysten voittoa tavoittelevakin toiminta voi sinällään toteuttaa journalistisia tarkoituksia.

Tällä perusteella Salokannel päätyi tietyn varauksin toteamaan, että myös kirjastojen kautta tapahtuva lehtiaineistojen käyttöön saattaminen mahtunee

ainakin osin ”toimituksellista käyttöä” koskevan rajoitussäännöksen piiriin. Kun Korkein hallinto-oikeus on po. EU-tuomioistuimen ennakkoratkaisun jälkeen antamassaan tuomiossa todennut, että ”henkilötietolain tarkoituksena (...) voidaan nähdä olevan julkaisua edeltävän vapaan toimituksellisen työn mahdollistaminen ja turvaaminen”, niin toisenkin suuntainen johtopäätös olisi ollut mahdollinen.

Tietosuojakysymykset ovat kaikkiaan sikäli hankalia, että koko oikeudenala on korostetun ”perusoikeusherkkää”. Vaikkapa rajoitussäännösten tulkinnassa joudutaan tapauskohtaisesti punnitsemaan keskenään vastakkaisiakin arvoja, tässä tapauksessa toisaalta sananvapauteen ja toisaalta yksityisyyden suojaan ja tietosuojaan liittyen. Tämä on sinällään oikeus ja kohtuus, mutta heikentää oikeuskäytännön ennustettavuutta ja aiheuttaa ongelmia Kansalliskirjaston tapaiselle toimijalle, joka joutuu suunnittelemaan toimintaansa pitkällä tähtäimellä. Uusi tietosuojasetuskin sisältää osin vastakkaisia arvoja; kuten Salokannel toteaa, asetuksen tekstissä painotetaan sananvapauden merkitystä. Mutta koko tietosuojauudistuksen keskeisenä tavoitteena on toisaalta ollut korostaa nimenomaan jokaisen yksilön omia mahdollisuuksia päättää itseään koskevan informaation käytöstä.

Kysymys siitä, missä määrin joukkoviestintää koskevat vapaudet ja velvoitteet ovat sovellettavissa kirjastoihin, silloin kun ne välittävät edelleen muualla julkaistua aineistoa, on ajoittain ajankohtaistunut myös Kansalliskirjastossa. Tästä on eräänä esimerkkinä verkkoarkistoomme sisältävät kansanedustaja Halla-ahon blogikirjoitukset, jotka Korkein oikeus katsoi vihapuheeksi. Onko kirjastojen toimintaa tällöin arvioitava jollain lailla eri lähtökohdista kuin perinteisen kirjastotoiminnan osalta? Ja entäpä jos kirjasto valikoi ja jollain tavoin muok-

kaa välttämäänsä aineistoja? Näiltä osin kirjastojen vapaudet ja vastuu kaivannevat jatkossa selkeyttämistä.

Toissijaisesti Salokannel viittaa Kansalliskirjaston lakisääteisiin velvoitteisiin, jotka on määritelty Yliopistolaissa ja laissa kulttuuriaineistojen tallettamisesta ja säilyttämisestä. Tältä osin meillä on runsaasti kokemusta yhteistoinnasta tietosuojaviranomaisten kanssa. Osapuulleen kymmenen vuotta sitten haimme tietosuojalautakunnalta lupaa tekijöiden syntymä- ja kuolinvuositietojen julkistamiseen kirjastotietokannassa. Ensijaisesti vetosimme nimenomaan lakisääteisiin velvoitteisiimme. Tietosuojalautakunta yhtyi tuolloin perusteluihimme ja katsoi ettei Kansalliskirjasto tarvinnut lupaa henkilötietojen käsittelyyn.

Sama kysymys ajankohtaistui uudelleen, kun pohdittiin vuonna 2007 uudistetun kulttuuriaineistolain nojalla kerättyjen verkkoarkistojen avaamista yleisökäyttöön. Monissa maissa, esimerkiksi Tanskassa, verkkoarkistot oli luvanvaraisesti avattu vain tutkijoille. Tietosuojavaltuutettu Reijo Aarnio totesi meille tuolloin, ettei hänen toimivaltuuksiinsa kuulu määrittellä, mikä kuuluu Kansalliskirjaston lakisääteisiin tehtäviin.

Salokannel ei selvityksessään käy läpi tätä kansallista keskustelua, vaan viittaa suoraan lakitekstiin. Kysymys on mielestäni moniulotteisempi. Tietosuojalautakunta määrittelee vuonna 2007 Kansalliskirjaston lakisääteiset velvoitteet toimiksi, jotka ovat ”tarpeen kansallisen kulttuuriperinnön ja muiden kokoelmien ylläpidossa ja niihin liittyvässä tiedonvälityksessä ja tietopalvelussa”. Mitä nämä toimet ovat? Itse siirtäisin pallon juristeilta takaisin kirjastoammattilaisille.

Selvitys antaa hyvän pohjan ja punnituttuja argumentteja tietosuojaviranomaisten kanssa jatkossa käytäville keskusteluille. Olemme muun muassa viime syksynä jättäneet tietosuojalautakunnalle hakemuksen, joka koskee

muistiorganisaatioiden yhteistä nimetietopalvelua ja näiden välistä henkilötietojen vaihtoa. Nyt on laajemminkin taas avautunut vaikuttamisen ikkuna, kun kuluvan vuoden aikana toivottavasti käydään keskustelua tietosuojasetuksen mahdollistamista kansallisista poikkeuksista. Kirjastoilta edellytetään nyt aktiivista otetta, jotta saamme turvattua toimintaedellytyksemme myös jatkossa.

Kirjoittaja on myös AVIISI-projektin oikeudellisen ohjausryhmän jäsen.

KANSALLISKIRJASTON DIGI-PALVELUSSA JO YLI 10 MILJOONAA SIVUA AINEISTOJA

Kansalliskirjasto on digitoinut digi.kansalliskirjasto.fi-palveluun jo yli 10 miljoonaa sivua sanoma- ja aikakauslehtiä sekä pienpainatteita. Sanomalehtiä on noin 4 miljoonaa sivua ja aikakauslehtiä noin 6 miljoonaa sivua. Palvelu sisältää Suomen vanhimmat sanomalehdet aina vuodesta 1771 alkaen. Tekijänoikeuksien vuoksi lehdet ovat avoimesti käytössä vain vuoteen 1910 asti ja sitä uudemmat ovat käytössä vapaakappalekirjastoissa eri puolella maata.

Kansalliskirjaston digitoimista pienpainatteista osa on Digi-palvelussa ja osa Doria-palvelussa.

Kansalliskirjaston Mikkelissä sijaitsevassa Digitointi- ja konservointikeskuksessa digitoidaan tällä hetkellä sanomalehtiä vuoteen 1920 asti sekä aikakauslehtiä vuoteen 1944 asti.

Tutustu aineistoihin osoitteissa:

digi.kansalliskirjasto.fi

www.finna.fi

www.doria.fi

Lisätietoja:

Johtaja Pirjo Karppinen, Kansalliskirjasto, Digitointi- ja konservointikeskus
pirjo.karppinen@helsinki.fi

Kupolisali soi -konsertissa kirjaston avajaispäivän 1.3. iltana Länsi-Helsingin musiikkiopiston kamariorkesteri soitti muun muassa Sibeliuksen sävellyksiä. Tässä solistina viulisti Minna Pensola.

Lauantain 5.3. matinea veti jälleen Kupolisalin täyteen yleisöä, pahoittelut niille jotka eivät mahtuneet mukaan. Koti-ikävä Berliiniin – Carl Ludvig Engelin kirjeitä ja musiikkia matkan varrelta -konsertissa pianoa soitti Marja Rumpunen, alttoviulua Torsten Tiebout ja huilua Erica Nygård.

NÄYTTELYT

KIRJASEIKKAILUJA

Kansalliskirjasto 375 vuotta

1.3.–26.8. Kansalliskirjaston
Galleriassa

Näyttely kertoo huikeista kirjaseikkailuista, joilla punotaan Kansalliskirjaston historiaa vuodesta 1640 alkaen. Kirjojen tarinat lomittelevat tieteen, taiteen ja kaikille kansalaisille suunnattujen kirjojen välillä ja jatkuvat mobiileissa ja verkossa.

AJATUS JA JULISTUS

Georg Henrik von Wright.

100 vuotta syntymästä

9.3.–26.8. Rotundassa

Yhteistyössä: Helsingin yliopiston teoreettisen filosofian oppiaine, Suomen Filosofinen Yhdistys, Wittgenstein–von Wright -arkisto, Kansalliskirjasto

KAUNEIMMAT KIRJAT 2015

18.3.–14.5. kahvilassa

Yhteistyössä: Suomen kirjataiteen komitea ja Kansalliskirjasto.

”SUURI TYYLII”

Professori, Sibelius-tutkija, kriitikko, pianisti

Erik Tawaststjerna.

100 vuotta syntymästä

25.5.–22.10. kahvilassa

Yhteistyössä: Helsingin yliopiston musiikkitieteen oppiaine ja Kansalliskirjasto.

TAPAHTUMAT

LUENTOSARJA

Georg Henrik von Wrightin filosofiaa

keskiviikkoisin klo 17 Kansalliskirjaston Kupolissa

6.4. FT Antti Kuusela: Mielen filosofia

FT Bernt Österman: Wittgenstein (på svenska)

13.4. Dosentti Thomas Wallgren:

Aikalaiskriittikki

Professori emeritus Ilkka

Niiniluoto: G. H. von Wright ajattelija- ja julistajana.

KONSERTTI

ke 20.4. klo 18 Kupolisalissa

Georg Henrik von Wrightin lempisäveltäjiä ja luentaa von Wrightin ja Wittgensteinin musiikkiaiheisesta kirjeenvaihdosta. Esiintyjät:

Länsi-Helsingin musiikkiopisto.

Säveltäjiä: Beethoven, Schubert,

Gluck. Ohjelmassa myös von

Wrightin sävellys. Konsertin alussa esitelmä Georg Henrik von Wrightin musiikkiharrastuksesta: Bernt Österman.

KEVÄTKONSERTTI

ke 27.4. klo 18 Kupolisalissa

Jousiorkesteri Juvenalia

solistineineen sekä kamarimusiikkiyhtyeitä.

Yhteistyössä: Musiikkiopisto Juvenalia.

LUENTOVIERAILU

KESÄKUUSSA

ke 15.6. klo 17 Kupolisalissa

Ruotsin Akatemian jäsen, kirjallisuushistorioitsija ja kirjailija Horace Engdahl kertoo Gustaf Philip Creutzista: *Skalden, diplomaten, statsmannen Gustav Philip Creutz*.

Tilaisuus liittyy Les Lumières -festivaaliin 15.–19.6.2016.

Ohjelman mahdolliset täydennykset:

www.kansalliskirjasto.fi

Arkkitehti Gustav Nyströmin suunnittelema kirjaston lisärakennus, kirjavarasto Rotunda, sai julkisivulleen Walter Runebergin veistämät naishahmot vuonna 1905. Ilmeikkäät ja persoonalliset ”rouvat” olivat arkkitehdin mieleen.

PL 15 (Unioninkatu 36)
00014 Helsingin yliopisto
Sähköposti:
kk-tiedotus@helsinki.fi

58. vuosikerta

Toimitus:
Päätoimittaja
(sij.) Kirsi Aho
kk-lehti@helsinki.fi

Kuvatoimitus:
Tuula Korhonen

Toimituskunta:
Hanna Arpiainen
Dorrit Gustafsson, pj.
Suvi Kingsley
Katri Nissilä
Jukka Pennanen
Aija Vahtola

Ulkoasu:
Jarkko Hyppönen

Paino:
Grano Oy, Helsinki

Osoitteenmuutokset:
kk-lehti@helsinki.fi

Kansalliskirjasto-lehti
verkossa:
issuu.com/kansalliskirjasto

Artikkelit löytyvät myös
Artosta, Finnasta ja Doriasta
arto.linneanet.fi
kansalliskirjasto.finna.fi
doria.fi

ISSN 1459-3467

HELSINGIN YLIOPISTO

A5 W1

Itella Green

